

אדריכלות נוף

ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

לא בשורה ותוֹכַח
בבעִלֵה

UMBRIANO®

**אריחי ריצוף בגמר אומבריאנו, פטנט רשום מבית אקרשטיין
ריהוט רחוב - ספסלים, שולחנות, מושבים, עמודים מחסום**

כיכר עיריית קרית מלאכי | תכנון אדריכלי: גרשון-סולסי אדריכלים, אדריכל: שלומי גנות

תת-קרקע | נדב ויסמן

האמן הבינתחומי נדב ויסמן מתייחס בעבודתו לנוף תת קרקעי מדומיין רוחש סודות ומטענים מתחת לפני השטח ומשקף את המציאות הסבוכה של החיים משני צדי הגבול - במנהרות ובמקלטים. התערוכה נעשתה בתמיכה של הקרן "בשביל האמנות", ובחסות "דורון הקרנות", ומוצגת בימים אלה בדנה גלריה לאמנות, קיבוץ יד מרדכי, אוצרת רווית הררי. ויסמן מספר על יצירתו במאמר בגיליון זה בעמ' 44, ואף יציג את עבודתו ויקיים הרצאה במסגרת הכנס השנתי של איגוד אדריכלי הנוף ב-7.10.21.

צדק סביבתי - גליון יוני 2021

צדק אקלימי ד"ר אורלי רונן, עמ' 42 מנוף מקלט לתת-קרקע נדב ויסמן, עמ' 44 ניהול משאב המים במרחב העירוני המצטופף אדר' נוף טלי וקסלר, עמ' 47	"כביש החוף נחסם עקב מהומות ליד ג'סר א-זרקא" פרופ' אילה רונאל, עמ' 24 מה קורה כשמדברים (או לא) על מרחב ציבורי ראיון עם רחל וינר על גן צ'ארלס קלור, עמ' 28 חיפה, ואדי סאליב אדר' נוף הלה רותם הלוי, עמ' 33 "צדק סביבתי" מה הוא? אדר' נוף יסמין מח'ול קובטי, עמ' 36 גנישות לטבע בעמק השלום אדר' נוף ליטל פרידלר, עמ' 38	מאמר מערכת - צדק סביבתי ד"ר אדר' נוף מיכל ביטון, עמ' 5 "רק ירוק מספיק" או רק ירוק אינו מספיק אדר' נוף ד"ר נעמה מישור, עמ' 7 העיר העתיקה בירושלים - מוזיאון רחוב אדר' נוף מרב דביש בן משה, עמ' 10 פארק ירוחם לוטן אדריכלות ונוף, עמ' 15 ג'סר א-זרקא פיתוח תיירותי/חברתי בכפר הדייגים אדר' זאב מרגלית, עמ' 20
---	--	---

בשער: עמק יזרעאל הוגדר בתמ"א 35 ככפרי, נופי, לשימור. לכאורה בסתירה מוחלטת לכך, מינהל התכנון מקדם הקמת שדה תעופה בינלאומי ממש בלב העמק. מומחים ומומחיות מדיסיפלינות שונות מתריעים כי מדובר בתוכנית שאסור שתצא לפועל. האם מאבק התושבים יצליח להציל את עמק יזרעאל?
www.alonlevite.com | 054-5504238 טל. צילום: שורר לויטה - מצלמים מהאוויר, www.noairport.org.il, www.facebook.com/no.airport.izrael

עריכה לשונית: עופר אדר
עריכה גרפית: סטודיו ליאת אפל
הפקה והוצאה לאור: נובל גרין בע"מ
טל: 03-5467485, נייד: 052-2451092
nurit-l@zahav.net.il

המודעות הן על אחריות המפרסמים בלבד.
המאמרים בעיתון זה הם על אחריות כותביהם בלבד ומביעים את דעתם ולא את השקפת המערכת. המערכת אינה אחראית להם.

יושב ראש האיגוד: איזי בלנק
igudnof@gmail.com

אתר איגוד אדריכלי הנוף:
www.land-arch.org.il

עורכת: ד"ר מיכל ביטון
ad.nof.magazine@gmail.com

מערכת מייעצת: פרופ' טל אלון מוחס, ליטל פרידלר, טלי מרק, תמר פוספלד דראל, ד"ר גלעד רונן

אדריכלות נוף
ביסאן האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

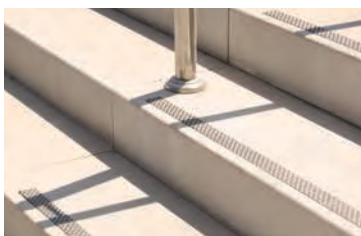

האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף (איא"נ)
מסונף לפדרציה בין-לאומית של אדריכלי נוף

ולפמן גאה להציג: מדרגות המרינה, אשקלון

גרם מדרגות משולב רמפה, היוצר קווים אלכסוניים - גיאומטריה אדריכלית.

עיצוב: רחוב צומח / אדריכלות: אדם

▲ גן מרכז חוסן במועצה האזורית אשכול בתכנון גילי כהן ארנולדס ואורן זבדה - הנדסאי נוף המתגוררים בעוטף עזה: "במרכז חוסן רצינו להחזיר את המשאב הריפוי של הטבע והסביבה אשר אבד לתושבי עוטף עזה בשנים האחרונות בגלל הפחד מהחץ הלא מוגן. הגן סגור וכניסה אליו דרך שער מאפשרת ישיבה נינוחה בכמה פינות טיפול פונקציונליות, בתוך צמחיה טרופית וצליל כפוף מים. כך שגם כשהסביבה בוטרת וריקה, יהיה מקום מנחם להגיע אליו ולהתמלא חוסן ותקווה." צילום: דניאל חטב. ביצוע: חטב גנים. תכנון: אורן זבדה וגילי כהן ארנולדס

צדק סביבתי

לכבוד יום הסביבה העולמי המתקיים ב-5 ביוני, בחרנו לעסוק הפעם בנושא "צדק סביבתי" המחדד מודעות לשליחות ולמעורבות של אדריכלי הנוף בפרויקטים המגבירים ערכים קהילתיים, דמוקרטיים, נגישות שוויונית למרחב ולערכי טבע ונוף, משקמים אזורי שוליים ומעצימים שכונות, קהילות וזיכרונות שזכו להתעלמות או הזנחה.

רצה הגורל והעבודה על המאמרים נעשתה תחת צלם הכבד של ימי מלחמה, אשר העצימו את שכיחותו של המרחב הציבורי המפגיש לעתים בעל כורחו אינטרסים סותרים, מתעמתים, וכואבים. מאבקים סביבתיים, עצומות ומחאות טעונות המתפרצים חדשות לבקרים כמו אלו בנחל עמל (האסי), בעמק יזרעאל, בשדות עוטף עזה או בעמק המצלבה בירושלים מנכיחים פעם ועוד פעם את עומק הרגש והזיקה בין אדם לסביבתו לצד עומק הניכור והקרע בין אדם לאדם הרואים זה בזה גורם המאיים על סביבתו של רעהו.

הכותבות והכותבים שלנו מציגים פרויקטים, מצבים, ומחשבות שהמכנה המשותף להם הוא ההתמודדות וההתבוננות באותם פערים וסדקים במרחב הציבורי ובסביבה, ובכוחה המרפא והמאחה של אדריכלות נוף לגשר עליהם.

אדריכלית הנוף ד"ר נעמה מישר עומדת על הפער בין צדק סביבתי לצדק חברתי והאופן בו ניתן לגשר עליו באמצעות גישת ביניים המקדמת פיתוח "ירוק מספיק".

אדריכלית נוף מרב דביש בן משה מציגה את הצעתה להקמת מוזיאון רחוב ברחובות העיר העתיקה בירושלים המאפשר חוויה ייחודית בהווה לנוכח העבר, ייצוג הרבדים השונים על ארבעת קהילותיהם ואורחות חייהם השונים תוך מתן

מקום מכבד המספק גישה שווה למורשת ומציג את רב הקוליות של הקהילות השונות אדריכלית נוף טל לוטן ואדריכל ארז לוטן משתפים בפרויקט השיקום של פארק אגם ירוחם אשר נחנך לאחרונה ומתקן עוול תכנוני של ניתוק שהתקיים בין העיר לאגם ומעניק מרחב ירוק איכותי ומזמין עבור תושבי העיר אשר נדחקו לשולי התודעה הישראלית, ומחייה את נוכחותה במרחב הישראלי.

אדריכל זאב מרגלית, ומנהל אגף השיקום והפיתוח של רשות שמורות הטבע והגנים מתאר את הפרויקט הייחודי של רט"ג בכפר הדייגים ג'סר א-זרקא במהלכו הוקם גן לאומי תיירותי-חברתי יוצא דופן שנבנה בשיתוף עם תושבי הכפר מתוך הירתמות לפתרון הבעיות החברתיות והסביבתיות ובתהליך פיתוח השואב מהגישה הורנקולרית המאפשרת המשך התפתחות אותנטית של המקום. אדריכלית אילה רונאל מגיבה על הפרויקט בג'סר א-זרקא ומצביעה על כיוונים נוספים לבחינת הפרויקט ומדגישה את הערכים הנופיים והטבעיים של האתר אשר נוכסו על ידי רט"ג, כגורמים המגבילים דווקא את התפתחותו של הכפר ועומדים כנגדו, תוך התעלמות גופי התכנון המעורבים מהצרכים האמיתיים של התושבים.

בראיון העורכת עם אדריכלית הנוף רחל וינר, משרטטת רחל את תפקידו החברתי של אדריכל הנוף כמתווך בין מהות הפרויקט ותהליך יצירתו לבין הקהילות שסביבו אשר חזות בהשתנותו בזמן הביצוע, תוך מחויבות למימוש הזכויות הסביבתיות של מגוון משתמשים - תושבי המקום ומבקרים מבחוץ כאחד.

אדריכלית נוף הילה רותם הלוי ממשרד גרינשטיין

הר-גיל מציגה את פרויקט שיקום שכונת ואדי סאליב מתוך רגישות לשכבות ההיסטוריות ושאיפה לעורר מחדש את העבר שוקק החיים של השכונה לאחר שעמדה בשממונה שנים רבות, תוך רצון לעודד מפגש של הקהילות המגוונות במרחב של דו-קיום.

אדריכלית נוף יסמין מחול משתפת את נקודת מבטה אודות מצב התכנון בחברה הערבית-ישראלית, תוך הדגמת שני מקרי בוחן בהם היתה מעורבת בהכנת נספחי נוף לתב"ע בכפר קרע ובקיבוץ שדה נחמיה.

אדריכלית נוף ליטל פרידלר מציגה את פרויקט השביל החושי בחוות עמק השלום שתוכנן למען אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים, ומאירה את השליחות של אדריכלי הנוף בהנגשת אזורי הטבע והשטחים הפתוחים לכל סוגי האוכלוסיות.

ד"ר אורלי רונן מחדדת את חשיבות ההשקעה במרחבים ירוקים ונטיעות עצים דווקא בשכונות החלשות הסובלות מחוסן אקלימי נמוך יותר, המבטא את חוסר השוויון הסביבתי והמרחבי.

האמן הבינתחומי נדב ויסמן מספר אודות הרקע והשראה לעבודתו תת-קרקע אשר יצר והקים עבור מוזיאון יד מרדכי בעוטף עזה בתקופת המלחמה.

אדריכלית נוף טלי וקסלר מציגה תוכנית מדיניות ניהול מי נגר חדשה, בהובלת מינהל התכנון, אשר אושרה לאחרונה במועצה הארצית. המסמך מעמיד לרשות המתכננים עקרונות לתכנון מיטבי, לצד ארגז כלי ניהול נגר.

ובמדור גן כיס מציג הפעם אדריכל הנוף ערן געש היושב ביעד אשר בגליל, ומשתף בתמונת דו קיום ממלאת תקווה.

ברקת
פסל

פרגולה
יערה

ברחובות שלנו יש קסם מיוחד

נווה הדר, חיפה | אדריכלות נוף אב אדריכלות נוף | אדריכלי בניין שורץ-בסנוסוף אדריכלים

שחם אריכא

Newtown Creek Nature Walk, New York City ▲ צילומים: נעמה מישר 2017

"רק ירוק מספיק" או רק ירוק אינו מספיק

על סתירות בין צדק סביבתי וצדק חברתי

אדר' נוף ד"ר נעמה מישר

או **אקולוגית** או **סביבתית**). ג'נטריפיקציה ירוקה מתועדת סביב פרויקט ההיילין בניו יורק, פרויקט הבלטליין באטלנטה, ופארקים בברצלונה, סיאטל, מאלמו ובעוד רבים אחרים (Pearsall 2018). יש מי שמסבירים שג'נטריפיקציה היא תהליך עירוני "טבעי" במהלכו דיירים עניים שאין בידם אמצעים לתחזק את בתיהם המתבלים עוזבים, בעוד משקיעים חדשים משפצים ומשמישים. הסברים אחרים מדגישים שחלק מתפיסה של צדק חברתי, קורת גג אינה ערך חליפין אלא זכות יסוד שהחברה צריכה לספק לחלשים ביותר שאין בידם להשיגה בכוחות עצמם בתנאי השוק. מחקרים אלה גם חושפים את המעורבות העמוקה של רשויות ומוסדות בנפילה של שכונות עניות כפרי בשל בידי יזמים לאחר דרדור פיזי וחברתי שלהן בדרכים רבות: באפליה המתבטאת בת-

שיקום סביבתי של אתרים מזהמים כאלה או שיפור אקולוגי ונופי בשכונות עוני, מחוללים נזק וסבל חברתי לתושבים המוחלשים. מכיוון שבמאה ה-21 אורח חיים עירוני "ירוק" הפך למוצר צריכה מובהק של קבוצות משכילות ומעמדות גבוהים, לעתים קבוצות אלה מבקשות להשתכן בשכונות שזכו לשיקום סביבתי ושיפור של מתקנים ומשאבי אקולוגיה ונוף. הצד האפל של הגירה עירונית כזו הוא עליית ערכי נכסים וגובה שכר הדירה של מגינת הלב גורמים לעקירה של תושבים ותיקים מבתיים והתפוררות של קהילות שלמות מבלי שהרשויות יצליחו או ינסו למנוע את דחיקתן ומבלי שיזכו ליהנות מההשקעה הציבורית בשכונה. תופעה זו, שפניה פני יאנוס - הטבה סביבתית ונזק חברתי - נחקרה בחמש עשרה השנים האחרונות והוגדרה **ג'נטריפיקציה ירוקה**

ביד אדריכלי נוף נפלה זכות להיות שותפים מרכזיים, ולעתים אף יזמים, בריפוי סביבות עירוניות מזהמות ומסוכנות. בכך הם שותפים לקידום צדק סביבתי ותורמים לבריאות הציבור והמערכת האקולוגית. ואולם, האם קידום צדק סביבתי בעיר בהכרח מקדם גם צדק חברתי? האם שיקום סביבתי ויצירה של מתקן חדש, עשיר בערכים אקולוגיים ונופיים, תורם בהכרח להגדלת הרווחה החברתית של כל התושבים בסביבתו? לא בהכרח. לא תמיד.

מטרדים סביבתיים מוקמו בערים רבות בקרבת שכונות עניות, שלרוב מאוכלסות במהגרים או מיעוטים; לחלופין, היו אלה אוכלוסיות עניות שנמשכו למגורים בקרבת אזורים מסוכנים כאלה בגלל מחירי הדיור הנמוכים. עוד ועוד מחקרים ועדויות מערים שונות בעולם מראים שלעתים

פיתוח פיזי ושירותים עירוניים ברמה נמוכה; במתן הלוואות בנקאיות "רעילות" בלבד לדיירי אזורים גיאוגרפיים עניים המקשות על תושבים לרכוש נכסים או לשפץ אותם (redlining); בהפרה של חוקי הגנת הדייר; בהזנחת נכסים על ידי חברות דיור ציבורי שאוסרות על שיפוצם בידי הדיירים; בהגדלת זכויות בנייה שתושבים מתקשים לנצל ובמענקים לזימים; ובהיעדר תכנון מכליל ואי העמדת תקציבים לבניית דיור ציבורי ודיור בהישג יד.

ערים פוסט-תעשייתיות, שמתחרות על משיכה של תעשיות עתירות ידע, וזימים שמבקשים לבנות עבור לקוחות יוקרה, עושים לעתים שימוש אינסטרומנטלי בהקמת תשתיות ירוקות לשם השגת מטרותיהם. כך למשל, תוכניות פדרליות ועירוניות ששילבו טיהור של ערוץ הניוטאון (Newtown Creek) המזוהם בכבדות בעיר ניו יורק, יחד עם פיתוח עירוני מסיבי ומסובסד לגדותיו, נתפסו כסדין אדום בעיני תושבים בשכונת גרינפוינט. התושבים שמתגוררים בסמיכות ועובדים בתעשיות, במפעלים ובבתי מלאכה שעל גדות הערוץ רצו מאוד בטיהור ובשיקום הסביבתי של המים אבל חששו מפיתוח יוקרתי חדש במקום אזור התעשייה. הם צפו מראש אבדן של אלפי מקומות עבודה וגם זינוק בעלויות הדיור שיוביל לדחייתם לעוני ומחוצ' לשכונה.

תושבי גרינפוינט שהתנגדו לפיתוח העצום שנכרך בטיהור קידמו בברכה את הבנייה של Newtown Creek Nature Walk, שביל שמזמן גישה רגלית, אמנם מוגבלת בהיקפה אך יפהפייה, אל קו המים (בתצלומים). החוקרות שתיעדו את ההתארגנות החברתית וההתנגדות לתוכניות העלו השערה שכדי למנוע ג'נטריפיקציה ירוקה, פיתוח צריך להיות "רק ירוק מספיק" (Just Green Enough), כלומר בעיקר בקנה מידה קטן ולא רציף (Curran & Hamilton 2012). ואולם, מחקר נרחב בעשר ערים גדולות ובינוניות בארצות הברית מצא שתהליכי ג'נטריפיקציה ירוקה אירעו בעקבות הקמת פארקים גדולים אך גם קטנים, במיוחד אם הם שולבו בתשתית תנועה ירוקה (greenways) ואם הם ענו על אחד או יותר מהתנאים הבאים - מיקום ליד קו מים, בקרבת מרכז העיר או בסביבת מרקם ומבנים בעלי ערך אדריכלי ועירוני גבוה (Rigolon & Nemeth 2019).

ניתן לקבוע שמבלי להימנע מהשיפורים הסביבתיים הרצויים, ג'נטריפיקציה ירוקה עשויה להצטמצם בעיקר על ידי רשויות מדינה ועיר שייספקו ביטחון בקורת גג לתושבים וותיקים באמצעות העמדת דיור ציבורי ודיור בהישג יד. אבל האם אחריות הרשויות לקורת גג משמעה שלאדריכלי נוף אין כלל אחריות להיווצרות ג'נטריפיקציה ירוקה? האם הם מעוניינים בכלל להתמודד לפחות עם אחריות חלקית? ואם כן - מה ביכולתם לעשות?

במסגרת ה-Landscape Architecture Declaration משנת 2016, אדריכלי נוף מובילים בעולם תבעו את ההובלה של תוכניות עירוניות ואזוריות רחבות היקף בזכות המסורת של המקצוע במיפוי רב-נושאי ובכישורי ההצלבה והניתוח של השכבות המרבדות אתגרים תכנוניים מורכבים. ואולם, כפי שהראו מחקרים, ההכשרה של אדריכלי נוף ותחומי המחקר של הדיסציפלינה מדגישים את הסביבתי והאקולוגי ושמים פחות דגש על היבטים חברתיים. גם במיזם הערכת הפרויקטים ה-Landscape Performance Series (LPS) שמנהלת ה-Landscape Architecture Foundation עלית ערך נכסים אחרי הקמת פארק נחשבת הצלחה כלכלית של פרויקט ואינה נבחנת כלל כהיבט חברתי שלו. אם כך, רצוי לשאול עוד קודם לתביעות הבכורה של הדיסציפלינה - האם היא מעוניינת להפנות מבט לפערים והסתירות בין הרצון להוביל לבין לקונות של התחום בידע, בפרקטיקה ובנכונות להערכה עצמית ביחס להיבטים החברתיים.

כבסיס למחשבה ופעולה אין להסתפק בניסוח של מהו "רק ירוק מספיק" אלא להכיר בכך ש"לא מספיק רק ירוק". יש להעמיק בפרקטיקה ובאקדמיה את הידע וההבנה על החשיבות של שיתוף פוליטי עמוק של תושבים בתכנון ועל החשיבות של מיפוי חברתי או תסקיר השפעה חברתי לצד מיפויי צמחיה, קרקע ונוף. קיימת

חשיבות בהבנת יחסי התלות הדינמיים בין סביבה לחברה ובסתירות בין סדרי יום שלהן בתוכניות לימודים. יש מקום לפיתוח מתודולוגיות של שיקום ופיתוח סביבתיים מדורגים שמותנים בתכנון וביצוע של הסדרי דיור חברתי. ולבסוף, בפני כל אזור ותושב במדינה ובכלל זה לאדריכלי הנוף פתוחה האפשרות להיאבק למען דיור ציבורי ודיור בהישג יד. תא חברתי של ארגון מקצועי יוכל לפעול עצמאית או בשותפות עם ארגוני תכנון אחרים ומוסדות לקידום חקיקה ותפיסה תכנונית מקיימת סביבתית-חברתית.

Curran, W. & T. Hamilton, (2012). Just Green Enough: Contesting Environmental Gentrification in Greenpoint, Brooklyn, *Local Environment* 17(9), pp. 1027-1042.

Pearsall, H. (2018). New Directions in Urban Environmental/Green Gentrification Research. In *The Handbook of Gentrification Studies*. Eds. Loretta L. & M. Phillips. Edward Elgar. Pp. 329-345.

Rigolon, A. & E. Nemeth, (2020). Green Gentrification or 'Just Green Enough': Do Park Location, Size and Function Affect whether a Place Gentrifies or Not? *Urban Studies* 52(7): 402-420.

מתקני פסגות

מאשימים את חלומות

כלים
מוזיקליים

מסלול
נינג'ה

מתקני
משחק

▲ שער יפו- שפת רחוב פעילה

העיר העתיקה בירושלים – מוזיאון רחוב

אדר' נוף מרב דביש בן משה

ומגוונים למען הדורות הבאים, ומבטיחים זכויות שוות וגישה שווה למורשת של כל בני האדם באשר הם.

הגדרה זו מחייבת זיקה בין המקום לזמן ולאנשיו, מדיניות מכילה ומחויבת לרב קולי. הנגשה תרבותית מחויבת לפסיפס ללא שיפוטיות וכוללת דיסרמוניות, בראייה ארוכת טווח.

הפסקה השנייה של ההגדרה המחודשת מיטיבה להגדיר את האחריות שלנו לזמן ולמקום המופקד בידינו כעת.

"מוזיאונים הם מוסדות ללא כוונת רווח. הם שיתופיים ושקופים, פועלים ברוח של שותפות פעילה עם ולמען קהילות מגוונות. כדי לאסוף, לשמר, לחקור, לפרש, להציג ולהרחיב את הבנתנו על העולם, במטרה לתרום לכבוד האדם ולצדק חברתי, לשוויון לכל בני האדם ולשמירה על כדור הארץ."

אומנות, עתיקות, מדע וכדומה. האם נחוץ עדכון למושג ומדוע דיון בו הופך למוקד של מחלוקת? מה השתנה באופן שבו אנחנו תופשים את אתרי התרבות והביקור שלנו, מה שפת השיח הנכונה בבואנו לאצור מוצגים? מהו ההקשר הנכון להבנת תרבות/מקום?

הגדרת המוזיאון נדונה באסיפה המיוחדת של ICOM, איגוד המוזיאונים הבינלאומי בקיוטו 2019. ההגדרה החדשה שהוצעה שם, מרחיבה מאוד את המושג ומעדכנת אותו למאה ה-21.

"מוזיאונים הם מרחבים דמוקרטיים, מכילים ורבי קולות לדושיח ביקורתי על העבר ועל העתיד," הם מתייחסים לקונפליקטים ולאתגרים של ההווה ומתמודדים עמם. שומרים בנאמנות על יצירות אמנות, חפצים מעשי ידי אדם וממצאים מדעיים למען החברה. מגנים על זיכרונות שונים

העיר העתיקה בירושלים, שבה חיים כ-50,000 אנשים בני לאומים ואמונות שונים, היא אבן שואבת לחיים שמתרחשים בה כל הזמן אבל בעצם מחייה שוב ושוב את מה שהיה שם פעם וכך שולחת מבט לעתיד. ההצעה להקמת מוזיאון רחוב נולדה תוך עבודת עדכון המדריך לתכנון רחובות העיר העתיקה בירושלים הנעשית בימים אלה, בהזמנת אדריכל העיר והרשות לפיתוח ירושלים. במהלך העבודה נתבקשתי לאתר ולהציע "PLACE MAKING". המושג הטרנדי הזה עורר אותי לבחון ולחפש את הדרך הנכונה להאיר ולעורר את המקום מתוכו בעדינות מירבית, ללא עיצוב מחדש - MAKING, ולהציג אופני פעולה להתמודדות עם אתגרי העתיד בו.

הגדרה:

מוזיאון הוא מקום שמרוכזים בו אוספים בתחום מסוים או בתחומים אחדים: יצירות אמנות, חפצי

¹ <https://icom.museum/en>

² <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001300588>

ייחודו של מוזיאון הרחוב הוא החיים: קדושת המקום והזיכרון ההיסטורי והארכיאולוגי שצבר נמצאים פה ברקע ולא במרכז. החוויה הייחודית מתמקדת בהווה לנוכח העבר.

דגשים להקמת המוזיאון הפתוח - העיר העתיקה בירושלים:

- תפקיד האוצרים לבחור ולייצג את הרבעים השונים, התרבויות השונות ואורח החיים השונה של מוסלמים, נוצרים, ארמנים ויהודים החיים, מתבגרים ומשתנים בעיר העתיקה בירושלים. החזון דינמי ובהגדרה, ישתנה ויעוצב בדאילוג.
- צוות היגוי ועבודה יכלול מעבר לאנשי המקצוע - אוצרים בתחומי ארכיאולוגיה, היסטוריה, אמנות, חינוך, אנשי טכנולוגיה, בנייה, שיווק, הפעלה ועוד, את נציגי הרבעים השונים בעיר העתיקה. התהליך ובחירת מקומות העצירה יכלול מציאת איוון בין סקרנות המבקרים ביום ובלילה לבין הקפדה על שגרה טובה ופרטיות.
- כושר הנשיאה המקומי אינו אינסופי, ומוכרות כבר דוגמאות רבות מהעולם - ונציה / ברצלונה / פאריז / High Line בניו יורק ועוד, בה תושבי המקום מאסו בשינויים, בצפיפות, בהיעלמות אורח חייהם המוכר והחביב לטובת חנויות מזכרות ומרכולי 24/7 והפיכת העיר למקבצי AIR B&B. יש להיזהר מהפיכת קסם המקומי לתפאורה ריקה מתוכן.
- הקמת מוזיאון הרחוב הפתוח יכולה להפוך למנוף כלכלי, להחייאת נכסים שננטשו, להעסקת מדריכים שונים ומגוונים - בגיל, בשפה ובעניין.

▲ אורח חיים/מסחר - רחוב הגיא /מקטע שער שכם ברובע המוסלמי הרחוב עבר שיפוץ והנגשה והוא מכיל שלל מאפיינים - חנויות, בעלי מלאכה, בתי קפה ואוכל מקומי. הביקור בו מחדד שאלות על הקונפליקט בירושלים ונוכחות הזהות הלאומית. המקום מאפשר עימות והצגת עמדה של מוסלמים ויהודים הגרים והסוחרים שם, או רק התבוננות מרחוק

▼ אורח חיים/אוכלוסייה - סמטה ברובע הארמני שעברה שיפוץ והנגשה ומאפשרת מגע עם מאפייני המקום - חזיתות הבתים, שכבות בינוי, ועם תהליך השיפוץ, בהחלט מזמינה למפגשים מתוכננים או אקראיים עם הגרים שם

פעם ישבתי על מדרכות ליד שער במקצת דוד, את שני הסלים הכבדים שמתי ליד. עמדה שם קבוצת תיירים סביב המדרון ושמשתי להם נקדת ציון. "אתם רואים את האיש הזה עם הסלים? קצת ימינה מראשו נמצאת קשת מן התקופה הרומית. קצת ימינה מראשו" "אבל הוא זז, הוא זז" אמרתי בלבי: הגאלה תבוא רק אם יגידו להם: אתם רואים שם את הקשת מן התקופה הרומית? לא חשוב: אבל לידה, קצת שמאלה ולמטה מפנה, יושב אדם שקנה פרות וירקות לביתו.

מתוך: "תיירים", יהודה עמיחי, "שלוה גדולה: שאלות ותשובות", הוצאת שוקן, 1980. כל הזכויות שמורות להוצאת שוקן

הקמת המוזיאון מוצעת כחלק מהתחדשות מוזיאון מגדל דוד הנעשית בימים אלה ואשר תציע למבקרים בנוסף על המוזיאון עצמו יציאה ל"מוזיאון הרחוב" בהדרכה של מדריכים מקומיים/ מקצועיים (שיוכשרו לכך מתוך תושבי הרבעים השונים או מורי דרך) ובאופן עצמאי בעזרת ניווט מונחה והסבר באפליקציה/מפה.

במהלך האוצרות יאותרו בעיר העתיקה כ-10 פינות, 2-3 פינות בכל רובע, הנשענות על המקומות החשובים/המייצגים את הרובע.

כל פינה תעוצב כנקודת עצירה ייחודית. יהיו בה צל, מקום ישיבה/עמידה מרוהט בהתאמה, נקודת הפעלה למידע (שמיעה או עמדת מציאות מרובדת), דרך הטלפון או מכשיר ייעודי. בחלק מהאתרים ייבחר אובייקט או חפץ, המאפשר מגע אמיתי ואוטנטי המייצג ומשלים את המידע הדיגיטלי לחוויה מוחשית.

יש לשאוף כי כל נקודות המוזיאון יהיו נגישות לאנשים עם מוגבלויות.

להצעה זו טרם יועד תקציב שיניע את מהלך התכנון והאוצרות, כאשר הביצוע יתקדם בשלבים (אם כי ללא מסה קריטית לא ניתן יהיה לייצר חוויה מצטברת). במהלך גיבוש ההצעה התקיימו ישיבות עם גורמים פועלים ומממנים כמו משרד התיירות, הרשות לפיתוח ירושלים וכן נבחנו הצעות לתרומות ייעודיות. אני מאמינה שיום יבוא ואם לא מחר אז מחרתיים.

עמדתי זו כלפי המקום היא אישית וסובייקטיבית ובעל כורחי צבועה בצבעי הממסד ומערכות השלטון המוגדר כובש במרבית הרבעים שאינם יהודים. המחויבות להקמתו היא אקט של ויתור על כוח בתהליך מאזן של צדק מאחה.

✓ **שער יפו** - תחילת המאה ה-20 (אוסף התמונות המקוון של ספריית הקונגרס האמריקאי, "אוסף אדית ואריק מטסון"). כנקודת עצירה להרחבה על המנעד ההיסטורי והשינויים שחלו בשער יפו ב-100 שנים האחרונות לפחות

▲ **אורח חיים/מוסדות** - ונבולות העיר, ברקע הר הבית ושכונת א-טור, מבט מתוך הרובע היהודי שנבנה אחרי - מלחמת ששת הימים 1967, המקום מאפשר דיון בתפיסות מודרניות של בינוי חדש מול ישן, התבוננות בהר הבית הבנה של שגרה ואירועי שיא בכותל, ומחדדת שאלות על הקונפליקט. מזמינה למפגשים מתוכננים או אקראיים עם יהודים הגרים, עובדים ולומדים שם

▲ **שער יפו** - תיירות שעברה שיפוץ והנגשה מן הקצה אל הקצה ומאפשרת מגע עם מאפייני המקום מאז ועד עתה. הפיתוח מזמין דיון בסוגיות הפיתוח בסביבה רוויית ארכיאולוגיה והיסטוריה (למשל כיסוי חפירת הקארדו/דקמנוס). שואל על אתיקה של התערבות תכנונית, ומחדד גישות שונות לפתרון אתגרי עיצוב, תחבורה ונגישות. מזמינה למפגשים מתוכננים או אקראיים ולחיבור עם פעילות אחרת - סיור חומות, ביקור במוזיאון מגדל דוד, בכנסיות ובמוסדות אחרים בהיקף

ציפוי כורכרי

כשטכנולוגיה וטבע נפגשים

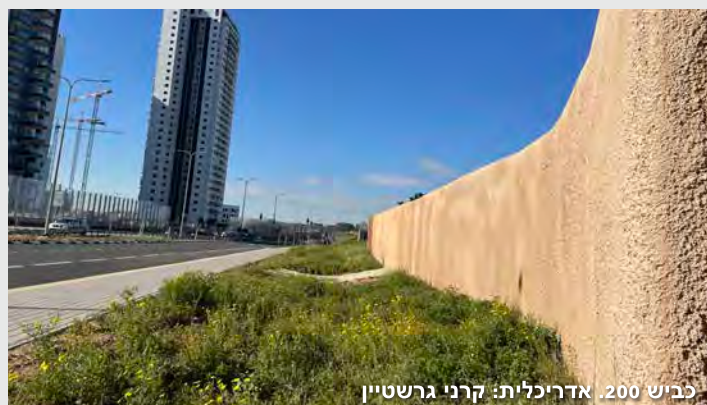
ארסוף. אדריכל: יוסי קורי

קיסריה. מילר בלום תכנון סביבתי

קולנוע רמה, ר"ג. גרואג הראל אדריכלים

כביש 200. אדריכלית: קרני גרשטיין

פיתוח שטח בנהלל. אדריכלית: מרגלית סוכני

החומר מסופק
מוכן לשימוש

קל ונוח ליישום בשיטות
המקובלות בטיח

מחליף את מערכת הטיח
והגמר באלמנט

חסכון ניכר בעלויות
בהשוואה לחיפויים
קשיחים אחרים

המוצר בעל תו תקן ישראלי (ת"י) 1920, חלק 1

מכון התקנים הישראלי
התקן הישראלי ת"י 1920 חלק 1

לפרטים נוספים:
אמיר בן שטרית, מנהל מוצרי גמר, תעשיות רדימיקס (ישראל) בע"מ
טל. 058-4455990
amir.benshitrit@cemex.com
www.readymix.co.il
לצפייה ולהורדת קטלוג ממוחשב:

BG קוּוט

לגעת בנוף

בתמונה: פארק "עולם המשחקים", שכונת רמות, באר שבע.
משרד התכנון: איזי בלנק אדריכלי נוף בע"מ.

חומר מקורי
מבית בי.ג'י. בונד
18 הגוונים
החדשים של
בי.ג'י. קוּוט

ציפוי אקרילי עמיד בפני שחיקה המיועד למגרשי ספורט, מגרשי טניס, שבילי אופניים ומדרכות.
עמיד לאורך שנים בכל תנאי מזג האוויר, עמיד בקרני UV.

בי. ג'י. (ישראל) טכנולוגיות בע"מ - www.b-gtech.com
מנהל מוצר קוּוט- שלמה הורוביץ, נייד: 050-2055808, טל': 08-6874001

▲ פארק אגם ירוחם עם ירוחם ומדרונות המכתש הגדול ברקע. מקור: המשרד להגנת הסביבה

פארק ירוחם

לוטן אדריכלות ונוף

"אם באת להתבודד על ההר, קח אבנים כבדות והצב סכר לרוחב הבקעה. לאחר הגשם, יש לך אגם..."
עמוס קינן, "אל ארצך אל מולדתך"

▲ סכר אגם ירוחם בשנות החמישים
 מקור: הארכיון ההסטורי של חברת מקורות

דונם, תוכנן כאתר הנדסי, ומי הגשמים הנאגרים בו נועדו להשקיה חקלאית. ירוחם ואגם ירוחם, שניהם הוקמו כחלק ממפעל חלוצי של ימי ראשית המדינה, במרחק של כ-2 ק"מ זה מזה, אבל כל אחד מהם הוקם על ידי גופים שונים ובמסגרת תוכנית שונה, ללא תיאום וללא קשר תכנוני. לאורך השנים עבר האגם גלגולים שונים. החל מניסיונות לגידול דגים בשנות החמישים, וכלה בתוכנית למתחם הכולל בית הארחה, חוות סוסים ומעגן סירות (תוכנית שלא מומשה). קק"ל נטעה בסביבתו כ-600 דונם עצים שונים, ביניהם אשלים, אורנים, ינבוטים, ברושים, איקליפטוסים, תמרים ועוד. שטחי הנטיעות בפארק מושקים במי קולחים מטוהרים, שמגיעים ממכון טיהור שפכים סמוך, מוזרמים ממנו לאגם ומשם חלקם נשאבים להשקיית הפארק. מי הקולחים המטופלים ממלאים את האגם לאורך כל השנה וביחד עם מי

ירוחם ופארק אגם ירוחם, שוכנים זה לצד זה בנגב הצחיח, ובין שניהם עובר וחוצץ כביש ראשי. ירוחם החלה את דרכה ב-1951, כמעברה שאוכלסה בעולים מרומניה. בהמשך הצטרפו למקום עולים ממרוקו, פרס, הודו, וברית המועצות, וגם משפחות חרדיות ודתיות ציוניות. לאורך השנים סבלו תושבי העיר מהריחוק הגיאוגרפי, היעדר תשתיות, ומחסור במוקדי תעסוקה מקומיים. כיום, יש בירוחם כ-10,000 תושבים, חתך ישראלי מגוון של ריבוי גליות. אגם ירוחם וסכר ירוחם (שעם השנים הפכו לפארק ירוחם) הוקמו ב-1952, כחלק מתוכנית ארצית של חברת "מקורות" להקמת סכרי אגירת מי גשם בישראל (תוכנית שלא הוכיחה עצמה כמספקת ולאחריה הוחלט להקים את המוביל הארצי מהכנרת לנגב). האגם נוצר בעקבות בנייתו של סכר גדול (בגודל 80/15 מ') על אפיק נחל רביבים ששטחו כ-300

השיטפונות הזורמים לאגם בחורף מאפשרים את המראה שלעולם לא ינוס ליחו - המראה של מים בלב מדבר.

משרדנו, לוטן אדריכלות ונוף, החל לעבוד על פארק אגם ירוחם ב-2014 (וממשיך עד היום) לאחר זכייה בתכנון אזור הפארק בתחרות תכנון "עיר בלב פארק". מטרת התוכנית היו לחבר את ירוחם לפארק, לשקם ולמנוף את הפארק ואת האגם כמקודקד תיירות פנאי ונופש מקומי וארצי, כולל שיקום אקולוגי ונופי וחיבור מסלולי טיילות הליכה ואופניים לסביבה - מפארק האגם אל העיר ירוחם ועד המכתש הגדול, ולהיפך.

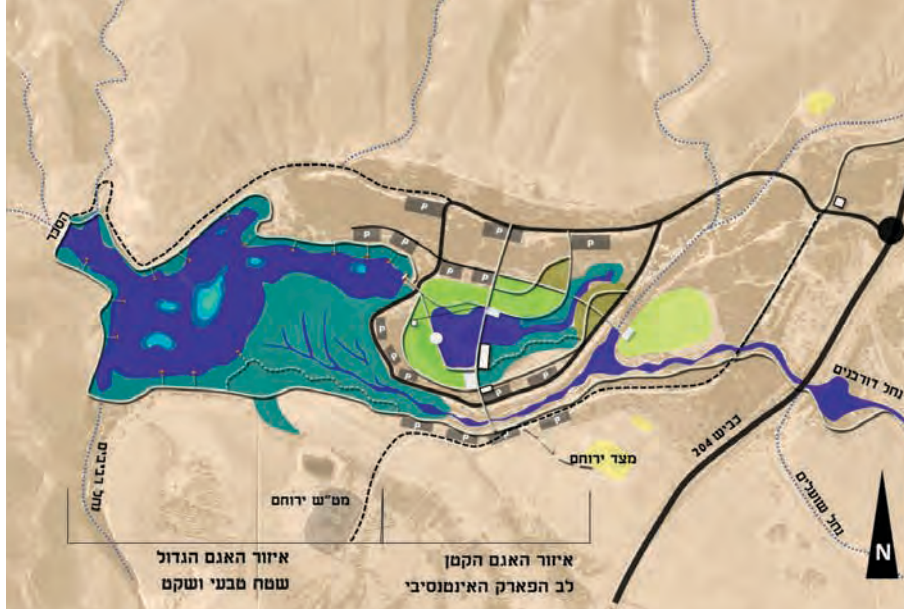
אגם ירוחם מוכר לציבור המטיילים בנגב ולתושבי הסביבה, והגישה אליו בעבר נעשתה בדרך לכלי רכב, ללא תשתית מתאימה לרכיבת אופניים או להליכה, וללא פתרון גישה לפארק באירועי שיטפון. אירועים אלו, בהם האגם מתמלא עד גדותיו הם אירועי שיא בחורף, ובדיוק בזמן שבו הכי אטרקטיבי להגיע אל קצה הפארק ולצפות במי האגם הגולשים על הסכר אל נחל רביבים - דרכי הרכב מוצפות והגישה אל קצה הפארק נחסמת.

בשלב הביצוע הראשון יצאה לדרך טיילת הפארק ההיקפית שפתחה גישה להולכי רגל, לרוכבי אופניים, ולרכבי פארק (בהשכרה), עד לסכר. הטיילת מתחילה בכניסה לפארק מכיוון העיר, מתפתלת בתוך יער אורנים ותיק ומוצל, המתמודד בכבוד רב עם הקיץ של הנגב, מגשרת בגשר שמייצר בחורף נקודת מבט מלהיבה חדשה על שיטפונות בנחל אבנון וממשיכה, לצד האגם, עד לסכר.

הקמת הטיילת יצרה סוף סוף את החיבור המתבקש בין העיר והפארק, ותושביה מגיעים יום יום בריצות, רכיבות והליכות - אל האגם.

נתוני הפתיחה של המקום נדירים. גוף מים עצום, צמחיה ירוקה ומקימת סביבת חיים מגוונת, אפשרו התפתחות של מערכת אקולוגית בריאה וייחודית הכוללת ציפורים, דגים, דו-חיים, ויונקים רבים כגון יעלים, צבאים, תנים, שועלים וצבועים, כולם חיים בשלווה על רקע סביבה של מדבר צחיח. הטיילת החדשה מלווה את גדות האגם ומאפשרת עצירה, מנוחה ותצפית במספר נקודות לאורך האגם (שחלקן כבר בוצעו) בדמות מסתורי צפרות, הצללות, ונקודות פיקניק בקרבת המים.

האגם אמנם אינו מוגדר כשמורת טבע אבל ההתייחסות התכנונית אליו מאד זהירה, עם שמירה על אזורי סכר ללא גישת אדם לטובת בעלי החיים, הימנעות מזיהום אור סביב האגם, ועיצוב מחודש של גדות האגם בראייה אקולוגית. בגדות, בוצעו עבודות עפר על מנת למתן שיפועים ולטפל בשאריות מעבודות עפר הנדסיות שנעשו בעבר באגם. סוללת עפר ישנה במרכז האגם נחפרה והפכה לאי, המהווה סנונית ראשונה לאיים נוספים. הטיילת נמצאת כיום (2021) בביצוע עד לסכר האגם, ובעתיד תימשך עם גשר מעל לסכר והשלמת הקפת האגם גם מעברו הדרומי.

▲ תוכנית הפארק. לוטן אדריכלות ונוף

▲ מים בלב מדבר - סכר האגם. צילום: לוטן אדריכלות ונוף

▲ סכר ירוחם בהצפת חורף. צילום: עדי מריסיאנו, מנהלת פארק אגם ירוחם.

כאמור, האגם, מתבסס על שני מקורות מים: מי השיטפונות הממלאים אותו בחורף, ומי קולחים מטוהרים ממכון טיהור השפכים הסמוך, המוזרמים אליו לאורך כל השנה. במסגרת התוכנית, שונה אופן הזרמתם של מי הקולחים המטוהרים לאגם כך שבמקום הזרמה בצינור תת-קרקעי ישירות לאגם ירוחם, המים מוזרמים דרך אפיק נחל המורכב ממספר בריכות ומפלונים, שתוכנן, נחפר ונבנה בלב הפארק על גדות חורשת אורנים ותיקה ויפה.

מים הם חיים, בייחוד במדבר. וכאן - מים ששימשו את תושבי העיר - מטופלים, ממוחזרים, ומוזרמים לפארק באפיק זרימה חדש ליצירת סביבה נעימה, איכותית ומושכת, לבני אנוש וגם לבעלי חיים.

משני עברי האפיק החדש, מתוכננים להיבנות חניון לילה (כיום בתחילת ביצוע) עם אוהלים בדואים גדולים ומספר חדרי אירוח הכוללים מרפסות הצופות אל אפיק המים, וכן חניון קרוואנים, שיהנו מצל העצים הקיימים ומפכפוך מימי האפיק החדש.

▲ הטיילת והגשר מעל נחל אבנון. צילום: לוטן אדריכלות ונוף

▲ פינות פיקניק. צילום: לוטן אדריכלות ונוף

▲ מסתור צפרות. צילום: לוטן אדריכלות ונוף

▲ טיילת מלווה את גדות האגם. צילום: לוטן אדריכלות ונוף

▲ האפיק המזרים מי קולחים מטהרים לאגם. צילום: לוטן אדריכלות ונוף

יחד עם מרכז מבקרים שיוקם בעתיד, הפעילות האינטנסיבית בפארק תנותר לב לאזור הפארק, ובאזור האגם הגדול יישמרו השקט והטבע.

פארק אגם ירוחם מתפקד כיום הן כפארק עירוני יומיומי לתושבי ירוחם והן כנקודה של תיירות מדברית ברמה האזורית והארצית. עם התקדמות הפיתוח ושיפור השירותים למבקרים בפארק, כבר היום מורגשת עלייה במספרי המבקרים, שוודאי עוד תתגבר בהמשך עם מימוש מרכיבים נוספים של התוכנית.

הריחוק, הבדידות והיעדר התשתיות בסביבת ירוחם היוו בעבר חיסרון, אבל כיום, במדינה צפופה ובנויה שבה הטבע הופך מרגע לרגע להיות משאב נדיר יותר ויותר, הבדידות מתחילה לזהור, ומיקומה של ירוחם בין האגם למכתש הגדול הופך אותה לנקודת יציאה אידיאלית לטיולים בנגב הצפוני כולו. הפארק והעיר משלימים את צרכי התיירות עם אפשרויות של טיול, לינה והסעדה. רבים מתושבי העיר עצמם "מגלים" מחדש את פארק האגם המשוקם ומתחילים להתייחס אליו כחלק אינטגרלי מהסביבה העירונית היומיומית שלהם.

וכך, הופך הפארק למשאב עירוני המזרים חיים חדשים לעיר ולמרחב.

פארק ירוחם מנוהל ע"י מינהלת משותפת למועצה מקומית ירוחם, רשות ניקוז שקמה-בשור, קק"ל, משרדי התיירות, חקלאות, נגב-גליל, הגנ"ס, וחכ"ל ירוחם. בתקצוב הפרויקטים שותפה בכירה היא קרן שטחים פתוחים של רמ"י.

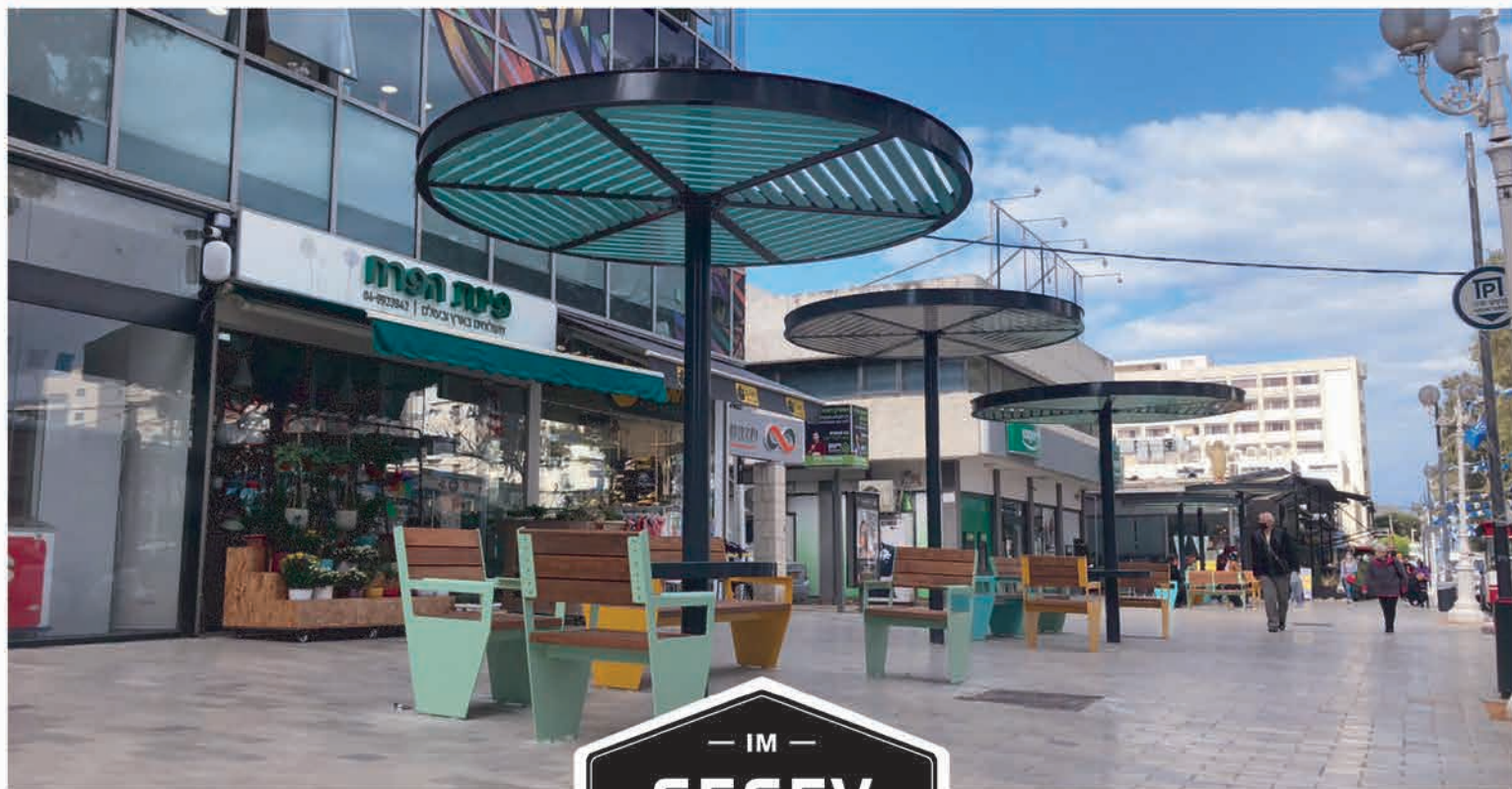
טל וארז לוטן | לוטן אדריכלות ונוף | lotanlandscape.com

שפת עיר

"פרויקט חידוש שדרות הגעתון", נהריה

גאים להציג "פרויקט חידוש שדרות הגעתון" בנהריה,
בשיתוף סטודיו אדריכלות נוף מילר-בלום.

בפרויקט פיתחנו משפחה של מוצרים חדשים,
ליצירת סביבה אורבנית, צבעונית ומשודרגת.

ג'סר א-זרקא פיתוח תיירותי/חברתי בכפר הדייגים

אדר' זאב מרגלית

לכפר האוטנטי המיוחד הזה, להמשיך והתקיים ולצמוח על פי המבנה התרבותי הקיים, מבלי לשנות את אופיו המיוחד, כל זאת במסגרת חוקי התכנון והבנייה.

הפרויקט מנוהל כפרויקט חברתי-תיירותי. מטרתו פיתוח מעגנה מוסדרת, תשתיות לכפר הדייגים ושדרוג מבני הכפר. כל הפעולות נעשות בתיאום המועצה המקומית ובשיתוף מלא של הדייגים. ההתקדמות איטית, צעד אחר צעד, תוך מתן כבוד למסורת של המקום, בכוונה לשמור על מקור הפרנסה מדייג, להוסיף גם אלמנטים תיירותיים ולטפח את האזור והסביבה.

איך התחלנו? קודם שאלנו את הדייגים, מה הכי מפריע לכם? כולם ענו פה אחד - הלכלוך! לאור זאת התחלנו לנקות את השטח. במשך חודשים רבים רק ניקינו את המקום. ביצענו ניקיון בהיקף נרחב, הוצאת פסולת כבדה ניהול מנגנון לפינוי

התננים עד שפך הנחל לים, צמוד אליה מדרום גן לאומי ג'סר א-זרקא הכולל את תל תנינים, כפר הדייגים וחוף הים, המשכו הגן הלאומי חוף האקוודוקט ומדרום לו גן לאומי קיסריה. באזור עובר "שביל ישראל".

מתוקף אחריותה לניהול שטח הגן הלאומי, יזמה רשות הטבע והגנים פרויקט משותף עם המועצה המקומית ג'סר א-זרקא ועם הדייגים עצמם, המבוסס על תוכנית המתאר הזו. יחד עם זאת, כבר בתחילת הדרך הבנו שלא ניתן לטפח את המקום בדרכים הרגילות. "כפר הדייגים" התפתח בבנייה ורנקולרית, מקומית, מסורתית, לא מתוכננת, זה הקסם שלו. הכנסת "סדר" תכנוני במרקם האוטנטי התרבותי יפגע ולא יוסיף, לכן ובמקביל לטיפול הובלנו גם שינוי תב"ע שיאפשר ליישם את הרעיונות שגובשו ביחד.

החלק המורכב ביותר בתהליך היה איך לאפשר

הכפר ג'סר א-זרקא שוכן על רצועת כורכר לחוף הים התיכון, שגובהה 5-20 מ' מעל פני הים. מדרום שוכנת קיסריה, מצפון מעגן מיכאל ושמורת הטבע נחל התנינים, במזרח גובל הכפר בכביש 2, כביש חיפה-תל אביב, ובמערב הים.

על חוף הים שוכן "כפר דייגים", כפר של מבנים אוטנטיים עשויים ברובם פח וחומרים מקומיים שנבנו בצורה מסורתית לאורך השנים. המתחם משמש את הדייגים של הכפר בעיקר לאחסון ותפעול ציוד הדייג. המבקרים שהגיעו למקום התאהבו באווירה המיוחדת שלו, היו שקראו לו "אחרון חופי סיני בים התיכון". השטח מוגדר סטטוטורית בתוכנית מתאר ארצית תמ"א 8 כגן לאומי, משנת 2010 קיבלה תוקף תוכנית ש/782/א, גן לאומי ג'סר א-זרקא.

מצפון וממערב הכפר קיים רצף של שמורות טבע וגנים לאומיים. תחילתם בשמורת טבע נחל

אשפה, עבודות בטיחות ותחזוקת השטח. גייסנו ארבעה עובדים מבני הכפר שהפכו להיות צוות כפר הדייגים, הצוות מעסיק לעתים קבוצות מתנדבים, תלמידי בתי הספר ואחרים במבצעים שונים.

לאחר שנה, בשנת 2016, המקום קיבל ציון לשבח במדד "חוף נקי" ממשרד הגנת הסביבה. אולם זה לא מספיק. החכמה הייתה לשמור על הניקיון לאורך זמן ולא רק כאירוע חד-פעמי. הפעילות הזו נמשכת בצורה נחושה עד היום. בכל שנה, עד היום, נכלל חוף ג'סר א-זרקא ברשימת החופים הנקיים ומקבל דרוג ניקיון גבוה. ברגע שהמקום נקי, מתחילה להתפתח הערכה עצמית, כבוד וסוג של "גאוות יחידה".

כבר בתחילת הדרך הבנו שהמשאב המרכזי במקום הם הדייגים ומשפחותיהם, לאור זאת מהרגע הראשון החלה פעילות חברתית. הבנו שאין טעם לטפל במבנים ובתשתיות אם קיים בקרב התושבים חוסר אמון, חשדנות ודחייה לכל שינוי שנעשה בשטח. באווירה זו אי אפשר היה לקדם דבר, היה צורך בשינוי דפוסי חשיבה והתנהגות. הפעילות החברתית נעשתה במספר מעגלים. ראשית מפגשים עם הדייגים, קורסים שונים בקרב הדייגים, סיוע בהוצאת רישיונות דייג, תכניות לנוער וילדים במוסדות החינוך ביישוב, פעילות במסגרות בלתי פורמאליות, קידום מלאכות מסורתיות לנשים, הפעלת חוגים, עידוד אומנות מקומית, אירועים באזור חוף הים, פיתוח מנהיגות צעירה לחיזוק הקשר עם הסביבה. כל הפעילות נעשית מתוך מגמה לשיתוף פעולה עם כל הגורמים והעמותות העובדים במקום.

המשימה הבאה היתה חיזוק האמון. הדייגים חוו הבטחות רבות מגורמים שונים, כולן התנפצו על קירות הבירוקרטיה. הם לא האמינו לאף אחד, כי שבעו מהבטחות. בנוסף לכך דאגו גורמים אחרים לדכא כל רעיון של שיתוף פעולה וניסיון להתקדם. הבנו שלא עוד דיבורים. רק ביצוע שיפורים בשטח ישכנע את התושבים שאנחנו מתכוונים באמת לטובתם. שוב שאלנו אותם, מה הם היו רוצים? בהתאם לכך פותחו התשתיות הציבוריות המשותפות לדייגים תושבי הכפר ולתיירים. מעגנה השומרת על ספינות הדייגים, הכשרת דרך גישה וחנייה, שטחי נופש בחיק הטבע בצל מטע דקלים, תשתיות מים, חשמל, ביוב. כל הרעיון היה לאפשר להמשיך את פעילות הדייג המסורתית ללא שינוי, ולשלב בעדינות גם פיתוח שירותי תיירות שונים ואירוח מקומי במחסני הדייג. כאשר ראו הדייגים שבאמת דברים קורים בשטח התחילו להתרקם קשרים מעניינים. גם אם לא נוצר מיד אמון מוחלט, חלק גדול מהדייגים הבינו שמישהו כאן לא רק מדבר אלא גם מבצע, והכל נעשה לטובתם.

השלב האחרון הנמשך עד היום הוא שיפוץ המבנים ומחסני הדייג, כולל אפשרות להסבתם למתקני תיירות ואירוח באופי המקום, הסדרת כפר הדייגים במתכונתו הנוכחית, שמירה על המרקם האוטנטי הקיים, ומתן לגיטימציה חוקית

למבנים. הגישה הכללית היא שיטה דומה לטיפול במתחם לשימור. כדי להראות מה ניתן לעשות קידמנו "פילוט", מתחם לדוגמה של יחידת מחסן דייגים, פרגולה וקטע רחוב, בביצוע עצמי של הצוות מבני הכפר ממנו נלמד על שיטות הבנייה המתאימות ביותר למקום. התקדמות איטית בצורת בינוי זו, צעד אחר צעד, לשאר מבני הכפר, הכל בתיאום עם הדייגים, תוך שמירת זכויותיהם במקום.

שלב זה מורכב מאוד ולוקח זמן מכיוון שהוא קשור בהחלטות ואישורים של רשות מקרקעי ישראל שהיא בעלת הקרקע ואישורי ועדות התכנון והבנייה, כמו גם תוכנית מתאר מעודכנת שתאפשר השארת המבנים הקיימים במרקם המקורי שלהם. בטווח הארוך רשות הטבע והגנים מעוניינת להאציל את סמכויות ניהול המקום על המועצה המקומית והדייגים עצמם. הליווי הנוכחי ימשיך עד שהדייגים ירגישו שהם יכולים לנהל את ענייניהם בעצמם.

שלושת התחומים, אדריכלות והנדסה, תחזוקת השטח ניקיון וניהול, חינוך הקהילה ושיתוף הציבור, מתקדמים בפרויקט במשולב, ליצירת מרקם שלם, לטובת קידום ג'סר א-זרקא לרווחת הדייגים ותושבי הכפר.

גופי תאורה סולאריים ללא צורך בהזנת חשמל

LUXGOOD מתמחה בפרויקטים ייחודיים בתאורת רחובות
לרבות שילוב של מערכות בקרה לתאורה
פתרונות התייעלות אנרגטיים במגוון פתרונות מימון

מוצרי החברה מאושרים על ידי משרד השיכון, פיקוד העורף, נתיבי ישראל
ובעלי כל האישורים הנדרשים לכך.

החברה סיפקה והתקינה מעל 100,000 גופי תאורה ברחבי הארץ.
בין לקוחותינו: עיריית אשדוד, ירושלים, רמת גן, פ"ת, מ.א. תמר,
נס ציונה, באר יעקב ועוד...

תאורה דקורטיבית מעוצבת עבור פרויקטים נבחרים

"כביש החוף נחסם עקב מהומות ליד ג'סר א-זרקא"

פרופ' אילה רונאל

▲ דנדה בג'סר (2015-2016). תכנון וצילום: אבינעם שרון

מצפון, חוף הים ממערב, סוללת ההפרדה שהוקמה על ידי החברה לפיתוח קיסריה בשנת 2003 מדרום וכביש החוף ממזרח. היישוב סובל מחוסר בשטחים למגורים, שיאפשרו פתרון למצוקת הדיור ולצפיפות ויתנו תקווה ומגורים לצעירים, שטחים לתעסוקה מקומית, שיתנו מענה לרצון של נשים לעבוד בסמיכות למשפחות ולצעירים להקים ולפתח עסקים ויוזמות מקומיים, ושטחים לצרכי ציבור ושטחים פתוחים לפארקים וגנינות משחק. הנהגת היישוב, מתוך הבנתה הברורה שיש פתרון יחיד לחילוץ ג'סר א-זרקא מהמצוקה, פנתה

ערכי הנוף הטבע והתרבות המשיקים ליישוב הינם מהייחודיים במרחב זה. נחל תנינים והשפך שלו לים התיכון, חוף הים וגולת הכותרת שלו: כפר הדייגים, אמת המים ואתרי הארכיאולוגיה, אתרי הצפרות הנובעים מבריכות הדגים, נוף הכרמל המתנשא ממזרח, שביל ישראל העובר ביישוב. אולם כל ערכים אלה אין בהם די כדי לחלץ את היישוב ממצב המצוקה והתסכול שהוא שרוי בו. וחמור מזה - ערכי הנוף והטבע הם חלק מאלה המגבילים את התפתחותו של היישוב. היישוב, הכולל כ-15,000 תושבים, כלוא ותחום בשטח של 1610 דונם, בין גן לאומי נחל תנינים

מילים אלה נכתבות בעיצומה של התפרצות מהומות ואלימות השוטפת את כל הארץ. ב'ג'סר א-זרקא, כמו ביישובים ערביים אחרים, אי אפשר להתעלם מאחריות התכנון לכעס ולתסכול המוציאים את הצעירים לרחובות. אנסה במאמר זה להציג את סיפורו של תהליך התכנון ביישוב בשנים האחרונות. ג'סר א-זרקא, היישוב הערבי היחידי הממוקם כיום על קו החוף, מוקף ביישובים יהודיים - ברובם עשירים ומשגשגים: קיסריה מדרום, מעגן מיכאל מצפון, בית חנינה ממזרח ומדרום-מזרח אור עקיבא.

¹ פורסם 22:44, 12.05.21 YNET

שלביה הראשונים של שכונה זאת שווקו ודירותיה מתפרסמות כיום למכירה בנוסח הבא: "כמו לגור בתוך ציור. במיקום מושלם בצפון-מערב קיסריה - ג'סר א-זרקא, מרחק נגיעה מחוף כחול-ירוק, יפהפה עם נמל דייגים קטן ואווירה של נופש, ממוקם פרויקט טורקז. קומפלקס מגורים ייחודי של בנייני בוטיק בעיצוב אדריכלי מוקפד, המשקיפים לנוף הים הכחול הבתולי ממערב, ושמורת טבע קסומה, טורקזי הוא אחד המזימים המסקרנים ביותר שיצאו לשיווק בשנים האחרונות. הרחק מהמולת העיר, אך עדיין במרכז הארץ, בקרבת מרכזי קניות גדולים, תחבורה ציבורית ונתיבי תחבורה ראשיים, כפי שפורסם בעיתון "ישראל היום".

ערכי הנוף והטבע המגבילים את התפתחות היישוב מקדמים את שיווק השכונה במחירים המתחילים ב-3,000,000 שקלים, שאינם מאפשרים לתושבי היישוב לרכוש בה דירה. חלקי הפרויקט המשוקים במסגרת תוכנית למשתכן ופתוחים לתושבי היישוב, פתוחים גם לכל זכאי מחיר למשתכן. וכך הנתונים מחודש אפריל 2021 מראים כי נרשמו 1042 להגרלה - מתוכם 19 מבני המקום (בכל השכונה מוקצות 24 יחידות לבני המקום).

נחל תנינים, שהיה בעבר חלק בלתי נפרד מחיי היומיום של היישוב ואנשי ונשות הכפר השתמשו בו כמקום מפגש, הפך לגן לאומי ומנוהל על ידי הרט"ג - המגבילה את הכניסה והשימוש בו. חוף הים וכפר הדייגים הועברו אף הוא לניהול הרט"ג והדייגים חוששים מפיתוח שירחיק אותם מהמקום.

התרבות והחברה השתנו. הנחל וחוף הים, כמו גם היישוב עצמו משנים את פניהם. הנשים לא יוצאות כיום לכבס במי הנחל, כפי שעשו לפני עשרות שנים. אולם החלופה לכך הינה שהן יוצאות השכם בבוקר לנקות מוסדות חינוך ובריאות בחיפה ובתל אביב, וחוזרות עם ערב לבתיהן. בתכנון ראוי ניתן היה לייצר אפשרויות תעסוקה במקום שיאפשרו חיזוק של המשפחות, הנשים והצעירים, ואלה יגלו שיכולה להיות להם תקווה ושליטה על גורלם.

הדרך היחידה להפחית את התסכול הגורם ללחץ המתפרץ כיום בג'סר א-זרקא, כמו גם במקומות אחרים בארץ, הוא להעביר את התכנון וקבלת ההחלטות ליישובים. הנהגת היישוב, שראתה את הכתובת על הקיר, חזרה וטענה שהפתרון הנדרש הוא הרחבת גבולות היישוב, והעברת נכסי הטבע והנוף ליישוב ולתושביו - ולא ליזמויות חיצוניות כמודגם בסיפור השכונה החדשה המפותחת כיום. היענות לבקשותיהם, שילוב של היישוב עם ערכי הנוף והטבע, הרחבתו לצרכים שונים, מגורים, תעסוקה וצרכים ציבוריים ותשתיתיים היו מאפשרים חיים ראויים במקום. זאת הדרך היחידה למנוע את הכעס והתסכול המוציאים את הצעירים לרחובות.

על קרקעות בבעלות פרטית בסמוך לנחל התנינים מוגבלת של ידי תוואי הנחל ועל ידי מגבלות שמירת מרחק והפרדות מהנחל. מגבלות אלה חייבו הפקעות לצרכי ציבור באחוזים שקשים לקבלם על ידי בעלי הקרקעות; שכונה מזרחית שאמורה להתממש רק אחרי הסטת כביש החוף, שמועד מימושה אינו ידוע. גם אחרי מימוש ההסטה, היישוב יישאר כלוא ומוגבל, והחומות הסוגרות על ג'סר יורחבו אולם לא יפתחו. לבסוף יש את השכונה המערבית, המתוכננת על קרקעות בניהול רשות מקרקעי ישראל - בין מבני היישוב הקיים לבין חוף הים - והיתה אמורה לתת מענה מיידי לצרכי היישוב.

מספר פעמים לוועדת הגבולות להרחבת היישוב. אולם הפניות נענו בתשובות שליליות. כאשר החלו להכין תוכנית מתאר חדשה ליישוב, התעוררה תקווה לחילוץ המקום מהמצוקה. אולם תוכנית המתאר שהוכנה על ידי מינהל התכנון ואושרה בשנת 2018, לאחר שהתעלמה מהתנגדות היישוב ותושביו שביקשו הרחבה ניכרת של גבולותיו, לא נתנה מענה לצרכים של המקום. דוגמה אחת מיני רבות לפערים בין התכנון לבין הצרכים האמיתיים היא נושא המגורים. תוכנית המתאר מציעה שלושה אזורים להרחבת שטחי המגורים של היישוב: שכונת נחל תנינים הממוקמת

פרופ' אילה רונאל, אדריכלית ומתכננת ערים, אוניברסיטת תל אביב
יחד עם פרופסור נטע זיו לוותה את המועצה המקומית והתושבים במהלכים לשינוי תוכנית המתאר ומול ועדת הגבולות.
תכנון ביצוע וצילום: אבינועם שרון

**32 מכשולי נינג'ה שונים, חדשניים, יחודיים ואיכותיים
לאימון בפארקים, מתאים לבני נוער מתאמני נינג'ה מתקדמים
החל מ 40 מטר של מסלול אתגרי בעשרות צורות ואורכים**

DESIGN No.64604, 64898, 64900, 64902, 64901, 64659, 64537, 64462, 64463, 65144, 54464

**NINJA
BY URBANIX**

32

מכשולים

PATENT

+ 09.7404338 + www.urbanix.co + info@urbanix.co

▲ גן מעלה צ'ארלס קלור

מה קורה כשמדברים (או לא) על מרחב ציבורי

ראיון עם רחל וינר על גן צ'ארלס קלור
מראיינת: ד"ר מיכל ביטון

בשבועות האחרונים עלה לכותרות מאבק ציבורי סביב פרויקט שיקום גן מעלה צ'ארלס קלור, בעמק המצלבה בירושלים. מאד נשמח לשמוע על הפרויקט ועל השיח סביבו מנקודת מבטך

אכן היו ימים סוערים.

יש משהו יוצא דופן במקום הזה - עמק המצלבה - קצה העיר שהפך להיות לב העיר. המאבק הציבורי זלג לתקשורת וקיבל תהודה עקב השתלשלות עניינים מצערת של חוסר תקשורת ותהליך לא נכון של יידוע הקהילה, בעיקר הקהילה הקרובה לאתר.

היזומה לתוכנית השיקום של הגן הוותיק הזה, שתוכנן על ידי מילר-בלום בשנות ה-70 כחלק מתכנון נוף כולל של התווית דרך בעמק המצלבה, התחילה מתוך רצון להגן על הגן. תוכנית מילר-

בלום הדגישה את איכויות המקטע הזה המהווה דופן לעמק המצלבה, והצמחיה שנשתלה הפכה לחורש טבעי שנדמה שהיה שם מאז ומעולם. נציגי התורמים נכחו לפני כעשור בכנס תושבים שבו הוצגה תוכנית האב לרחביה, שם התברר כי יש מחשבה להפוך את הגן לחניון. נציגי התורמים פנו לעיריית ירושלים במטרה לעצור את התוכנית לחניון ובבקשה לשקם את הגן אשר הוזנח מאוד במשך השנים. הדגש היה מראש: לשמור על הקיים, ולשקם רק מה שנדרש.

התכנון גם הוצג לנציגי המנהל הקהילתי, אך לצערנו הרב, לא בוצע הליך מנהלתי ראוי של שיתוף בשלבי התכנון והביצוע. התושבים התעוררו בבוקר אחד אל מול גידור, חסימת מעבר וטרקטורים שמפרקים שבילים בגן האהוב עליהם, ללא התרעה או הסברה מקדימה. ואז הכל התפוצץ ברעש גדול.

האווירה הציבורית הכללית כיום היא חוסר אמון - כאזרח, אתה לא מאמין בשום מערכת ולא חושב שמישהו פועל לטובתך. החשדנות הציבורית יחד עם דיס-אינפורמציה ברשתות החברתיות שהפכה את התוכנית ל"מרכז מבקרים לאומי", יצרה מהומה שהתקשורת כמוכן שמחה לקחת בה חלק. מה שמעניין אותי הוא לא המאבק הזה, אלא מה קורה כשאנחנו מדברים על מרחב ציבורי ועל טבע עירוני. מה קורה לציבור, מה קורה למתכננים, איפה אנחנו מוצאים את עצמנו כאזרחי נוף.

איך את מסבירה את הכשל בשיתוף הציבור בפרויקט הזה?

בירושלים יש מנגנון מאוד מסודר - יש מנהלים קהילתיים ומתכננים קהילתיים והם נציגי הציבור, ואלו שאמורים לייצר את הקשר בינו לבין הקהילה. כשאנחנו מתכננים מרחב ציבורי במרקם

קיים, איסוף המידע הראשוני שלנו הוא גם מהקהילה הסובבת. כאן זה לא קרה, בין השאר כי המערכת, וגם אנחנו, לא חשבנו שנעשה כאן שינוי מהותי של המרחב.

אבל זו היתה טעות, כל נגיעה במרחב קיים היא שינוי: שינוי של הרגלי חיים, שינוי של נקודות מבט עבור מי שחי את המקום יום-יום.

מלכתחילה נכנסו לפרויקט מתוך הבנה שאנחנו באתר יוצא דופן. התכנון של מילר-בלום מרגש בעדינות ובחוכמת המקום שלו, הדרכים והנוף נוגעים זה בזה - אבן שפה וצמחיית חורש, ללא הפרדות. אין מדרכות, אין גדרות. כמו גלים המלחכים את החוף, הנוף והשמיים פוגשים את העיר ללא חייץ. וזה נוף מרשים שפונה למוזיאון ישראל ולכנסת, ומספר את הסיפור של הלאום והמדינה. זו נקודה חשובה לדיון שהתפתח - למי שייך המרחב הזה והמבט הזה - לתושבי השכונה בלבד או גם למבקרים מבחוץ? זו סוגיה שנוגעת להרבה מקומות בירושלים, ופחות נגעה עד כה לרחביה. עמק המצלבה הוא גן העדן של תושבי הרחובות הסמוכים לו, אך הוא מקיף מרחב כלל עירוני - מהכניסה לעיר ועד לעמק הצבאים, והוא צופה למרחב הלאום.

המבט הזה שייך לכולנו - התוכנית ביקשה להרחיב את האפשרות לנקודת המבט הזו לתושבי המקום ולמבקרים מבחוץ כאחד.

▲ תכנית מילר בלום

נשמע שהאתגר המרכזי בפרויקט היה לעמוד על הזכויות הסביבתיות של מי שלא משמיע את קולו. איך התכנון נענה לכך?

חלק גדול מהדיון מול העירייה בכל שלבי התכנון היה המתח בין המקום הירוק והטבעי לכאורה שיצרה תכנית מילר-בלום המקורית, לבין הרצון לייצר בו שפה "ממלכתית" וחגיגית. אנחנו ניסינו לעמוד מול המגמה הזו, ולשמור על הצניעות של המפגש הזה ועל נוכחותו הירוקה. נגענו רק

בשלוש הכניסות הקיימות, והרחבנו רק אחת מהן כדי לייצר מרפסת תצפית נגישה במפלס הרחוב. בתוכנית המקורית של מילר-בלום היה גם מקום לבית קפה - חשבנו שנכון יהיה לממש את הקיוסק הזה. דובר על מקום לקפה למול הנוף - חוויה עירונית שאין רבות כמוה בעיר. זה נעשה בחשש גדול, וצומצמם לבסוף למקום לעגלת קפה קטנה. המתח בין השימור של האגן הירוק והשקט אל מול העיר הסואנת - מי צורך ומי צריך מה - ליווה את כל תהליך התכנון והדיון מול מקבלי החלטות.

ה"טבעי" וה"צנוע" מול ה"הוד וההדר", השקט והמרגיע מול העירוני והתוסס - אלו סוגיות מאד ירושלמיות, אבל נוגעות למתח בין פיתוח ושימור בכל מקום.

ומה התפקיד שלנו? מהו המקום של אדריכל הנוף בדיון הזה?

אנחנו אנשי מקצוע. אנחנו לא מדברים על טבע בקלישאות ולא מדברים על מרחב בסיסמאות. אנחנו לוקחים מרחב ומפרקים אותו למרכיביו. ואז

▼ תכנית מוצעת מקטע A כניסה מרחוב רמבן

▼ גן מעלה צ'ארלס קלור - גן על מדרון

A תכנית מוצעת | מקטע A - טיילת עליונה

A מבטים לכנסת והמחציתון

בונים את הפאזל מחדש, חתיכה אחר חתיכה: במידות ובזוויות, בחתך ובפריסת הקירות, במיקום הספסל, ברוחב השביל, בעיבוד פני האבן, בכתב הכמויות וברשימת הצמחיה.

האתגר גדול יותר כשאנחנו עובדים במרקם עירוני קיים. שם יש למקום ולאנשים שחיים סביבו שגרת חיים מוכרת, ואנחנו משנים אותה ולא תמיד השינוי הוא מה שנדרש או מה שרצוי. לא תמיד הקהילה המקומית רואה את הצורך ה"גדול" יותר מצרכיה שלה. זה הרבה פעמים מקום לקונפליקט, אם לא מכינים אותו כראוי מראש, בשיח משותף סביב התוכנית לשינוי.

והאתגר גדול יותר כשמדברים על טבע עירוני. זו שפה חדשה - ולא תמיד מובנת גם למקבלי החלטות וגם לציבור.

מבחינת מקבלי החלטות ומזמיני עבודה עירוניים - היא לא תמיד הולמת את הרצון ליצירת נוכחות מרשימה של "וואו". להיפך. זו פאלטה שדורשת צמצום של נוכחות עיצובית שלא תמיד נראית "מטופחת".

מבחינת הציבור - בעיקר ציבור שומרי הטבע - זה "טבע". ובטבע אסור לנגוע, על טבע צריך "לשמור" ולהיאבק.

כאן נכנס המקום המקצועי שלנו, כאדריכלי נוף שמתכננים "טבע". הכלים המקצועיים של אדריכלות הנוף הם הכלים לשיקום, לשתילה מחדש, ליצירת איזון בין המשתמשים, יצירת מעבר - בטוח ונגיש - לצד שמירה של בתי גידול שמתפתחים באתרים כאלו.

אנחנו כמקצוע, נמצאים בקו תפר של המורכבות - בתוך המערכות המקצועיות ובצוותי התכנון, אנחנו אנשי השימור, אלו ש" מסבכים" תהליכי פיתוח, מאטים אותם ומייקרים אותם. ומול הציבור ה"רוק" אנחנו לעיתים רבות חלק ממנגנוני ההרס. כמו שהגדיר לי פעם קולגה: שק חבטות, משני הצדדים. זה מקום שצריך להחזיק באומץ - כי בניגוד לתהליכי מאבק - אנחנו נמצאים בתהליכי שיח ארוכי טווח. אנחנו מפרקים את הקלישאות של שימור טבע ושל מרחב ציבורי לתוצר תכנוני מורכב, שמתווך בין הצרכים שונים של החברה: גם לבנות, וגם לשמור.

ובכל זאת, אחרי שאמרתי את זה - אחדד: בלי קהילה תומכת ובלי ציבור, לנו כאדריכלי נוף יש פחות כוח. הציבור היום מודע יותר ממקבלי ההחלטות למשבר האקלים, לצרכים החברתיים, לנושאים של שימור נרטיבים ומסורת. חשוב שנתכנן תוך הקשבה, והקשבה היא ללמוד גם את מה שמסתתר מאחורי מה שהציבור אומר. אנחנו צריכים להיות קצת אנשי מדעי הרוח והחברה, להיות קצת היסטוריונים ופסיכולוגים. זה הופך את העבודה שלנו להרבה יותר קשה ומאתגרת - אבל הרבה יותר משמעותית.

יזומה וניהול של פרויקט שיקום גן צ'ארלס קלור: קרן ירושלים ייעוץ לטבע עירוני: יחידת הסקרים, החברה להגנת הטבע. תכנון נוף: רחל וינר אדריכלות ונוף בע"מ, אדריכלית אחראית - אור כהנא.

פטוריז הצללה ומתקני משחק בע"מ
paturiz.co.il | 073-3744373

▲ תצלום אוויר לכיוון רחבת המשחקים והטילת ההיקפית. צילום: אלון לויטה

חיפה, ואדי סאליב

שילוב בין היסטוריה סוערת, "רוח המקום" והתחדשות עירונית

אדר' נוף הלה רותם הלי

היסטוריה

שכונת "ואדי סאליב", בעיר התחתית בחיפה, נבנתה בסוף המאה ה-19, בתקופת השלטון התורכי בארץ כשכונה ערבית מוסלמית בעיקרה. השכונה נבנתה על מדרון ההר, משני צדדיו של אפיק ואדי סאליב (נחל הצלב), בערבית, על שם צלב גדול שהיה חקוק בסלע באחת מהמערות בוואדי. השכונה הציורית נבנתה תחילה במורד ערוץ הוואדי כשכונה צפופה. בסוף המאה ה-19 נבנו בשולי הוואדי, על די עשירי העיר, בתי פאר שהוקפו בגינות, עצי פרי וגפנים. בין הבתים הוכשרו מעברים ציבוריים, בהם נקבעו פינות ישיבה וגנים קטנים.

בתי האבן המרשימים בואדי סאליב, היוו דוגמה מרשימה להתפתחות האדריכלות הערבית העירונית בחיפה. אלה היו בתי "ליואן" מסורתיים (חלל מרכזי עם שלוש קשתות בחזית הראשית, עם מרפסות שיש זיזיות ועם מעקי מתכת מסוגננים). לאחר מלחמת השחרור השכונה התרוקנה מתושביה הערבים ואוכלסה על ידי עולים חדשים, בעיקר ממדינות ערב ומרומניה. תנאי החיים

הקשים בשכונה שמצבה הלך והידרדר הפכו סמל למצוקה, ולאחר מכן למרי החברתי שפרץ בשנת 1959 בסדרת הפגנות חברתיות של תושבי השכונה כנגד הממסד. בתחילת שנות השישים של המאה ה-20, לאחר שנמצאו לתושבים פתרונות דיור אחרים, נעזבה השכונה, המבנים היפים הוזנחו וננטשו, חלקם נאטמו על ידי העירייה למניעת פלישות וחלקם נהרסו.

תוכניות לחידוש השכונה

תוכניות סטטוטוריות (תוכנית בניין עיר) "חדשות" לאזור ואדי סאליב, הוכנו בסוף שנות השמונים של המאה העשרים, ביוזמת עיריית חיפה. התוכניות שמו להן למטרה לנסות לשמר את האופי האדריכלי ואת "רוח המקום" של השכונה וכללו הנחיות מפורטות לשימור, לחידוש ולפיתוח המקום.

לפני כ-20 שנים, בהמשך לתוכניות הסטטוטוריות, הוכנו תוכניות נוף לביצוע של השטחים הציבוריים הפתוחים בשכונה, שכוללים מערכת מורכבת של

מעברי הולכי רגל ומעברי מדרגות, "גני כיס", טיילות ופארק מרכזי. תוכניות נוף אלה התבססו על המאפיינים הנופיים והאדריכליים שהיו קיימים בשכונה ההיסטורית. כמתכננים, ראינו בתכנון מערכת השטחים הפתוחים הזדמנות להחזיר את השכונה לימי הזוהר שלה, עת היתה שכונה ים-תיכונית תוססת, עם בתי אבן מוקפים גינות בוסתן קטנטנות, ועם מעברי מדרגות להולכי רגל. לפיכך פרטי הגמר תוכננו מחומרים "אצילים", מסורתיים (בין היתר עם אבנים טבעיות מעובדות ופרטי נפחות מסורתיות).

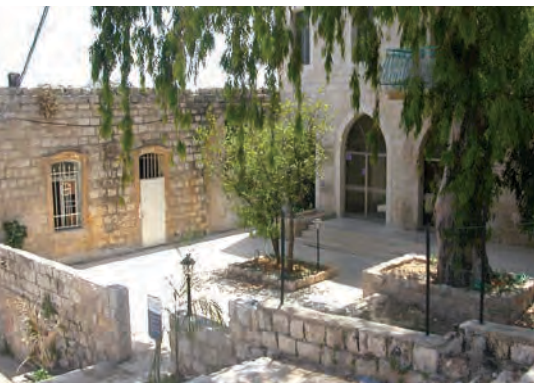
חלק קטן מהפרויקט הנופי בוצע. בין היתר, בוצעו מהלכי מדרגות ציבוריים, אזורי חנייה ופינות ישיבה. אולם, שיווק המגרשים לבנייה לא צלח וביצוע הפרויקט נעצר. נוצר מצב מוזר בו הפיתוח הציבורי החדש והמושקע נעטף במבנים עזובים ובריקנות. הכל עמד בשימומו והמתין לשעת כושר.

זו הגיעה אט-אט (בקצב חיפאי) בשנים האחרונות. במסגרת תהליך שיקום מקיף של העיר התחתית

▲ הרחבה המרכזית בפארק.

נופי העצום הטמון במתחמים ההיסטוריים בעיר התחתית, שעמדו שוממים ומוזנחים לאורך עשרות שנים. אנחנו בטוחים כי עם פתיחת חזית הים העירונית, במערב הנמל, תושלם המהפכה בעיר התחתית שתיצור מציאות אורבנית חדשה, בה תהווה העיר התחתית של חיפה מוקד מטרופוליני ואטרקציה תיירותית ארצית ואולי אף בינלאומית.

▲ מבנה ומהלך מדרגות משוקמים בלב השכונה

▲ אזור רחבת המשחקים במקטע העליון של הוואדי

בפארק תוכננו מדרגות מגוונים, בשילוב עם טרסות מדורגות. הטרסות וקירות התמך בפארק, תוכננו באופי מסורתי, בחיפוי אבן מקומית שהתגלתה בהריסות המקום, ובמידות של הקירות החיצוניים של המבנים ההיסטוריים שניצבו פעם על המדרון. ב"לב הפארק", קיימים שני מבנים לשימור, הגדול שבהם עתיד כנראה לשמש כבית קפה ומועדון קהילתי לנוער.

כל הטרסות "נפגשות" בתיאטרון פתוח, המשלב מושבי אבן מעובדת עם משטחי דשא משופעים ומסתיים ברחבה מרוצפת, מרחב המיועד לפעילות תרבותית וחברתית שכונתית ועירונית (הצגות ילדים, מופעי רחוב וכ"ד). הפארק מקושר היטב ומחובר טופוגרפית לאזור שוק הפשפשים והעתיקות המוצלח הקיים לכל אורך הדופן הצפונית שלו.

ממרכז "הפירמידה", שממזרח לפארק, מהכניסה הראשית של הבניין, תוכנן שביל נגיש לבעלי מוגבלויות החוצה את הפארק לכל אורכו, ומיועד גם להצבת מיצגים אמנותיים.

בחלקו הצפוני של הפארק, בשטח האינטימי והבטוח שבפארק, תוכנן אזור מתקני משחק לילדים.

חזון

אנו תקווה כי המשך הפעולות לשיקום ולשדרוג רקמת השטחים הפתוחים, בשילוב עם החייאת הרקמה העירונית הבנויה בשכונת ואדי סאליב, תהפוך את השכונה לאזור מגורים, מסחר ותרבות אטרקטיבי. ומקום למפגש והיכרות בלתי אמצעית בין תושבי השכונה המכילה תמהיל חיפאי אופייני של קהילות: ערבים ויהודים, ותיקים, עולים וסטודנטים.

פרויקט שיקום ואדי סאליב, משתלב בשורה של פרויקטים אשר מממשים את הפוטנציאל האורבני-

בחיפה, בו בוצעו כבר עבודות התחדשות ושיקום מהותיות באזורי המושבה הגרמנית, קמפוס הנמל, השוק התורכי ורחוב יפו, הוזמנו לחדש את תכנון הנוף של שכונת ואדי סאליב ולהתחיל בתכנון הפארק המרכזי. במקביל החלו בשיווק ובבנייה של מבנים חדשים במגרשים שבמשך שנים רבות עמדו שוממים.

הפארק המרכזי

במרכז השכונה מוקם פארק אשר מיקומו הייחודי מאפשר לו לתפקד כאבן שואבת עבור מגוון רחב של שימושים ומשתמשים:

- פארק שכונתי לתושבי המקום ולתושבי השכונות הגובלות הסובלות ממחסור בשטחים פתוחים אשר מהווה מקום מפגש למגוון אוכלוסיות האזור.
- כשטח פתוח המתקשר ל"מרכז הפירמידה" - מרכז אמנויות הממוקם לאורך צלעו המזרחית של הפארק, הכולל תערוכות וסדנאות אמן.
- שטח פתוח לפעילות תרבותיות עירוניות - מוקד עבור מופעי רחוב.
- שטח פתוח בצמוד לשטח מסחר הומה - "שוק הפשפשים" הממוקם לאורך צלעו הצפונית.

ביצוע הפארק המרכזי נועד לשמש גם כ"טריגר" לקידום ההתחדשות של ואדי סאליב. לכן, עוד לפני תחילת הבנייה במגרשים ששווקו, הוחלט לקדם את ביצוע הפארק המרכזי. ואכן, בנייתו של הפארק התחילה והסתיימה לפני השלמת הבנייה במגרשים הסמוכים אליו (הקמתו הסתיימה לפני כשלוש שנים).

הפארק ממוקם על שטח של כ-12 דונם במרכז השכונה, בלב "הוואדי" התלול, שטח שבעבר היה מבונה אך מ-1948 המבנים בו נהרסו, והאזור היה מוזנח ולא נגיש במשך שנים רבות.

אדריכלית נוף הלה רותם הלוי משרד גרינשטיין הר-גיל אדריכלות נוף ותכנון סביבתי צילומים: גרינשטיין הר-גיל

אנו גאים להציג את הספיידר הגדול בארץ

שיטת הצללה ייחודית ומהפכנית הרשומה ברשם הפטנטים והמדגמים בארץ ובחו"ל

בחדש מרץ השיקה חברת קאברית את המגה ספיידר הגדול בארץ הספיידר הייחודי נותן מענה לשטח גדול מאוד:

1. שיטת הצללה למפתחים גדולים ללא עמודי אמצע.
2. לא נדרשת פתיחה וסגירה ובכך נחסכות עלויות רבות לאורך השנים.
3. השיטה חוסכת עלויות אחזקה משחיקה מוגברת של האריג והאביזרים.
4. הצללה עם קונסטרוקציה עליונה חזקה במיוחד.
5. הצללה עם אריג קבריט מהווה את חזית הקדמה בתחום האריגים להצללה, עם ניסיון של מעל 20 שנה.

האריג מתוצרת ALINET שהיא חברה בעלת שם עולמי מיוצר בדרום אפריקה בטכנולוגיה חדשנית ואיכותו מוכחת עם תקן אש מוצהר על ידי היצרן ומכון התקנים הישראלי, היחיד שנבדק לפי תקן 748.

אין פלא שהעיצוב הוא רק בונוס

רחוב הבונים 15 קרית גת | טל: 077-7572023
www.coverit.co.il | sales@coverit

"צדק סביבתי" מה הוא?

התבוננות בתב"עות של כפר קרע ושדה נחמיה כמקרי בוחן

אדר' נוף יסמין מח'ול קובטי

האומנם ניתן לעשות צדק סביבתי ללא "צדק חברתי", ללא "צדק אנושי"? ואיך מפרידים בין הסבל שאנו גורמים לטבע לבין הסבל שאנו גורמים אחד לשני? האם יש אפשרות כזאת?

כשהגעתי לטכניון מכפר פקיעין בגיל 18, עזבתי מאחורי את המקום שהכי יודע לעשות צדק עם העץ, האדמה, הכלב בחצר והשכן ממול. ההרמוניה היתה מובנית בעצם הקיום, במהות המקום. בטכניון פגשתי את העיר שידעה לקפח את הטבע, נעלמו קולות הציפורים ולפירות לא היה טעם. שוק ראשון!

בלימודים הייתי הסטודנטית "השונה", "האחרת". נחשפתי לאנשים בוגרים ומפותחים יותר ממני, מבינים אחד את השני, מדברים אותה שפה, חוגגים אותם חגים, דואגים אותן דאגות, שמחים באותן שמחות. הרגשתי בגודל הפער בין המקום שבאתי ממנו, החממה שגידלה אותי, לבין המקום "הגדול" הזה: החברה הישראלית. שוק שני!

בכל שנות הלימודים שלי, לא הונח על שולחן הדיונים נושא הפער העצום במציאות הפיזית והתכנונית בין שתי החברות: הערבית והיהודית.

אחרי שלושים שנה, חזרתי לטכניון בתור אורחת להגשות סטודנטים, ולצערי גיליתי שהמצב לא השתנה. שוק שלישי!

בכתבה זו ברצוני להראות, על קצה המזלג, את סיפור ההתפתחות של הכפר הערבי ושל הקיבוץ הישראלי.

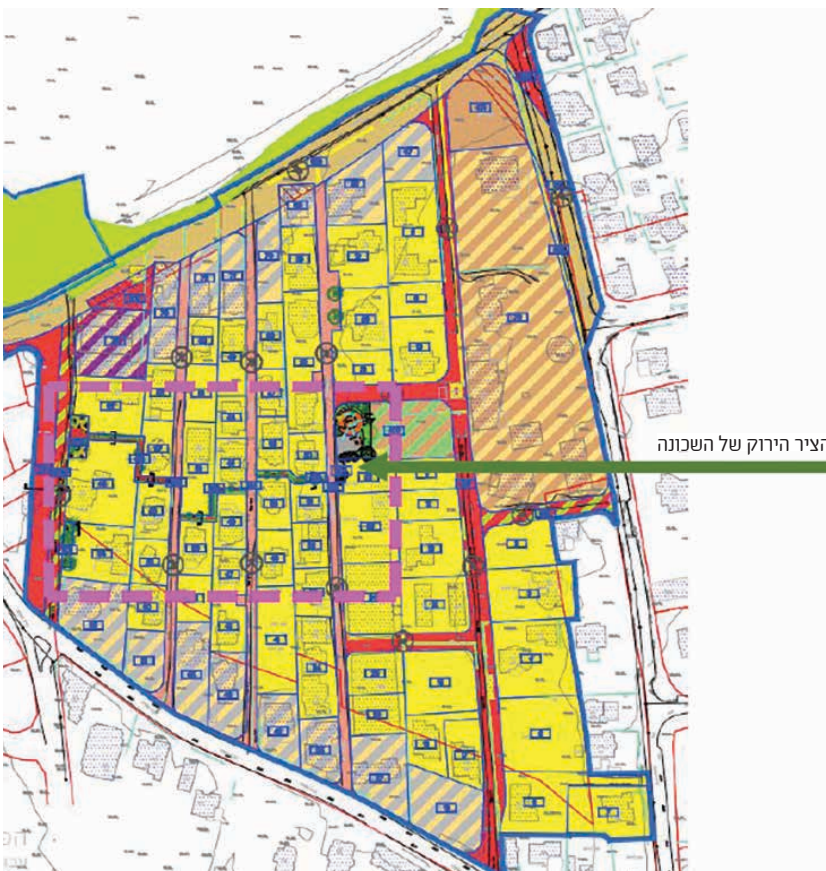
כדוגמה אני מביאה את כפר קרע - כפר ערבי במשולש ואת קיבוץ שדה נחמיה - בגליל העליון. בשני מקומות אלה, הכנו נספחי נוף לתב"ע באותה תקופה.

המעבר בין פרויקט לפרויקט חידד את עומק התהום.

השאלה: לאור העובדה שהכפרים מתפתחים וגדלים, ושסגנון החיים עובר שינוי דרסטי וכן"ל גם בקיבוצים: מה עושים? מה תוכנית העבודה? לקיבוץ שדה נחמיה יש תוכנית עבודה מסודרת. זה מתחיל במבט אחורה להיסטוריה של הקיבוץ, ממשיך להווה עם ההתלבטויות והשאלות הקשות

תכנית פיתוח כללית

הציר הירוק של השכונה

תשריט מוצע

▲ ציר ירוק דינמי

ומגיע למבט קדימה לעתיד. בשל כך הכין הקיבוץ, באמצעות האדריכל אליאב פריים ואנשי מקצוע נוספים, מסמך תכנון עתידי מנחה. הכל לאחר עבודת מחקר מעמיקה, סביבתית, נופית, פורגמטית, כלכלית ותעסוקתית.

מסמך זה, הונח על שולחנו לפני שהתחלנו בעבודה על ההרחבה.

מצד שני, לכפר קרע לא היה בידינו שום מסמך תכנוני עתידי; נתבקשנו לסדר מצב קיים מעוות. ללא שום מסמך מנחה לתכנון במתחם הכפרי הערבי: מתחם כל כך עשיר, חשוב ורגיש.

הייחודיות במבנה הכפרים,

התופעה של השתלבות עם הטבע, עם הטופוגרפיה הקשה, הזרימה העדינה בין צרכי הפרט והכלל, כל אלה יכלו להיות נקודות השראה ולמידה בתכנון טוב לשכונות החדשות.

במקום להשתמש בעבר כקיש קפיצה לעתיד, העבר נחקר!

הכפר הטיפוסי השתנה מהותית ואיבד את האופי שלו, את ה-DNA שלו, והוא כיום ייצור חדש: לא עיר ולא כפר... ייצור מעוות, תלוש ולא מוגדר.

לאנשי המקצוע, לראשי המועצה, לא היתה תוכנית עבודה לשמירה על האוצר שהיה בידיהם, כנ"ל גם משרד השיכון ומינהל התכנון.

במקביל, תחומי השיפוט של הכפרים כמעט ולא גדלו, אך האוכלוסייה גדלה והביקוש להרחבות גדל.

הפתרון היחיד שהציעו מוסדות התכנון הוא: לצופף ולצופף. איך? על חשבון השטחים הירוקים ועל ידי בנייה לגובה.

לצופף ללא הכנת תשתיות מתאימות ומערכות שירותים מתאימות.

גם לציפוף, ובמיוחד לציפוף, צריכה להיות תוכנית רגישה שלוקחת בחשבון את המרקם החברתי, התרבותי והפסיכולוגי של התושבים.

מיותר לציין שתהליך התכנון צריך לקחת בחשבון את הדינמיקה המיוחדת של המקום אותו מתכננים ושלכל מקום ישנה ייחודיות שלו. במקום לקחת את הנושא לדיון מעמיק ולדון בהשלכות הבנייה לגובה ואפשרות ביצועה, או לחלופין להציע פתרונות יצירתיים אחרים, מוסדות התכנון הכינו תוכניות קשוחות. השאלות הקשות לא נדונו והפתרונות היו כוחניים ומאולצים.

זה התחיל מהגבול החיצוני הקשיח, ועבר פנימה במגמה לנצל כל פיסה ירוקה לטובת מבני מגורים. לאור כל הנ"ל ולאור העובדה שלא הוכנו תוכניות מתאר ותב"עות לקליטת ההתפתחות, התפשטה תופעת הבנייה הלא מאושרת על מגרשים פרטיים. וזה, יחד עם הגבול החיצוני הקשיח, הרס לגמרי כל אפשרות לתכנון טוב.

בשכונה שפע של שטחים ירוקים, במרכזם שלושה מוקדים עיקריים:

- א. שבילים ירוקים מוצלים ושופעי פעילויות.
- ב. גינה שכונתית מרכזית - פעילות לכל המשפחה.
- ג. שצ"פ אקסטנסיבי גדול בצד המערבי שמחבר את השכונה העתידי לנחל החרמון (בשצ"פ זה הוצע אמפיתיאטרון טבעי לפעילות לימודית חיצונית וכו').

שרשרת של מקומות ירוקים שמתחילה בשביל קטן ומגיעה לחיק הטבע.

בחזרה לשאלה שבה התחלתי: האם ניתן לעשות צדק סביבתי ללא צדק חברתי, פוליטי? האם ניתן להמשיך בהזנחת המרחב הכפרי בחברה הערבית?

האם ניתן להמשיך בהעלמת עין ושוב לטאטא את הלכלוך מתחת לשטיח? האם יש כאן שתי מדינות? האם מוסדות התכנון לא רואים את הפוטנציאל התרבותי, התיירותי והכלכלי של הכפרים שנבנו לפני מאות שנים במקומים כה עדינים?

האם לא מגיע לנו כפרים תיירותיים מדהימים כמו ביוון, איטליה וקפריסין? והשאלה האחרונה: האם הסטודנטית שיושבת היום על ספסל הלימודים, כשתחזור בעוד שלושים שנה להצגות של סטודנטים צעירים, תגלה מציאות חדשה: מציאות של התחשבות ושייכות?

בכפר קרע נתבקשנו בקריאת SOS לעבוד על שלושה מוקדים: שלוש שכונות קטנות באותו אזור, כאשר כמחצית מהשטח כבר תפוס על ידי מבנים פרטיים.

אקח לדוגמה מתחם "אלעדאסי":

שטח התוכנית: 81 דונם, צפיפות ממוצעת: 5-6 יח"ד לדונם.

באילוץ של היעדר אפשרות להפרשת שטחים ציבוריים פתוחים (שצ"פים) התמקדנו בתכנון מערכת שבילים מקשרת בין החלקים השונים של השכונה.

ההחלטה היתה "לעשות את המקום" - TO MAKE THE PLACE, וזאת על ידי ניצול השביל לא רק כדי להגיע ממקום אחד לשני, אלא ליצור חווית הליכה, ישיבה וחשיבה: יצרנו פינות משחק קטנות עם מתקני מחשבה אנכיים, או משחקי רצפה, מקומות ישיבה מוצלים, הכל בקטנה במסגרת האילוצים.

בשדה נחמיה:

שטח התוכנית: כ-200 דונם, צפיפות 1.5-2 יח"ד לדונם.

ההרחבה בצפון הקיבוץ מוקפת בשטחים ירוקים ובמטעים. בגבול המערבי עובר נחל חרמון כחלק מהחוויה הקיבוצית.

▲ השביל החושי על רקע נופי עמק השלום

נגישות לטבע בעמק השלום

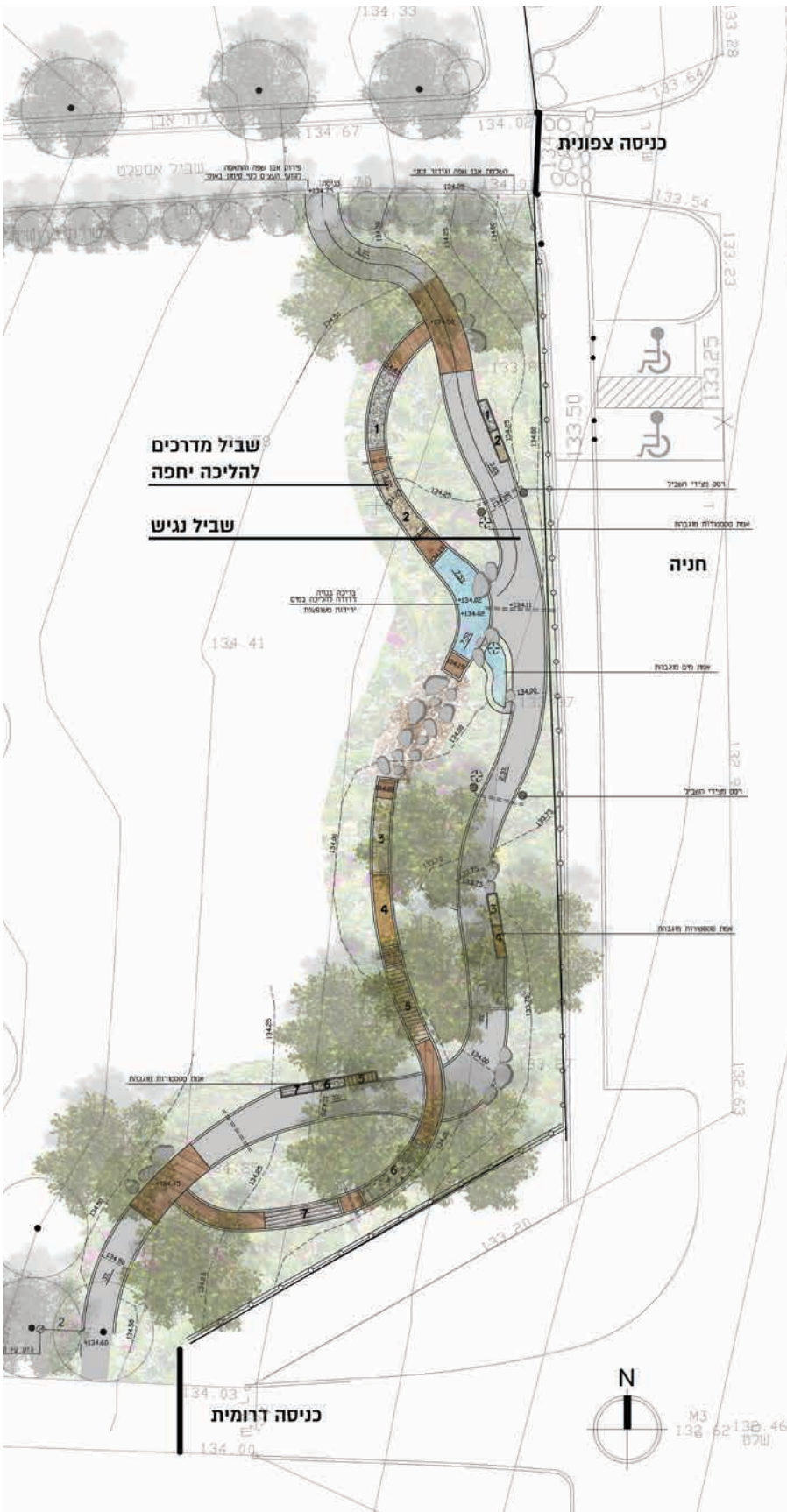
אדר' נוף ליטל כרידלר

לגור בירושלים ונפטר בשיבה טובה בשנת 2011. במשך השנים יצאו ובאו דיירים שונים בעמק השלום. להרמן, שנשאר במקום, הצטרף בשנות השבעים יוסף אלישע. השניים המשיכו במסורת קבלת הפנים הלבבית, הם בנו, נטעו ושתלו ובכך הפריחו את אדמת הטרשים למקום ציורי של ממש. הם הקפידו לשמור על אורח חיים אקולוגי שבא לידי ביטוי בעיבוד האדמה, במערכת חשמל סולרית לצרכים ביתיים ושימוש במי מעיין. יוסף והרמן היו חברים בתנועת "ידידי אנוש" - נוצרים חוקרי תנ"ך, אוהבי ישראל. הם האמינו כי על עם ישראל לחזור לערכי תורת ישראל: נתינה, אהבת הארץ, בניית הארץ ועבודת ה'. השניים נפטרו בשנים 1999-2000 והורישו את המקום למועצה האזורית מגידו. הם ציוו את

קצת היסטוריה

באביב של שנת 1960 הזדמן לגבעה פורחת שלגדות נחל השופט ד"ר אוסקר אדר. יחד עם חברו אדריאן הניחו אבן ראשונה לחווה, שלימים קיבלה את השם עמק השלום. בניגוד לבעלי נכסים אחרים הם הציבו במקום שלט גדול שבו נכתב "הכניסה מותרת", והזמינו מטיילים ביערות מנשה להיכנס לשבת, לאכול ולקטוף פירות. אוסקר היה טייס ממוצא גרמני, שהחליט לקבוע כאן את משכנו לאחר חיפוש עצמי ורוחני. ב-1964 הצטרף לאוסקר ואדריאן נוצרי אוסטרי בשם הרמן בצנר. ברבות השנים נתגלעו חילוקי דעות בנושאים תיאולוגיים בין אוסקר להרמן. אוסקר עזב את עמק השלום, התגייר, שינה את שמו ל"אשר", עבר

עמק השלום, המתאפיין בנופי גבעות ויערות, ממוקם באזור רמות מנשה ומכונה גם 'עמק השניים'. בעמק וסביבתו מסלולי טיולים, פריחות עונתיות, מעיינות, נחלים ואתרים ארכיאולוגיים. העמק נמצא בשטחי מועצה אזורית מגידו וגובל במספר יישובים בהם יקנעם המושבה, יקנעם עילית, עין העמק, רמת השופט. בלב העמק ממוקמת חוות עמק השלום, אותה מפעילה עמותת 'לטם'. החווה משמשת כיום כמרכז הדרכה ומבקרים לאוכלוסיות עם צרכים מיוחדים. לפני מספר חודשים הסתיים תהליך תכנון וביצוע של 'שביל חושי' בתחום החווה, מתחם פעילות בנושא חוש המישוש אשר ישרת אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים המגיעות למקום. קבוצות ראשונות כבר החלו להגיע לפעילות במתחם.

▲ תכנית מתחם השביל החושי בחלוקה לשני מהלכים, שביל המדרכים והשביל הנגיש

המקום לפעילות אשר תתרום לעם ישראל, לזקוקים לעזרה ותשמור על הצביון האקולוגי של המקום.

את השטח קיבלה עמותת "לטם", המסייעת לאוכלוסייה עם צרכים מיוחדים לקחת חלק בחוויית היציאה לטבע. העמותה מפעילה את חוות עמק השלום החל משנת 1995.¹

חוות עמק השלום והשביל החושי

עמותת לטם חרטה על דגלה את נושא הקיימות והנגשת הטבע לאנשים עם מוגבלות ומקדמת שבילי טיול אורכיים מונגשים בטבע בתחום עמק השלום, כשהמוכר מביניהם הוא המסלול המונגש בנחל השופט. החווה עצמה משמשת כמרכז מבקרים והדרכה ובה פעילות סדנאות חקלאות

¹ ויקיפדיה, אתר האינטרנט של עמותת לטם

▲ מבט מקצה השביל אל נקודת הפיצול לשני שבילים, שביל מדרכים ושביל נגיש

▲ מגע במים, מדרג בבריכה רדודה לצד אמת מים מוגבהת בנקודת מפגש של שני השבילים

▲ אדנית נגישה מוגבהת לאורך השביל הנגיש

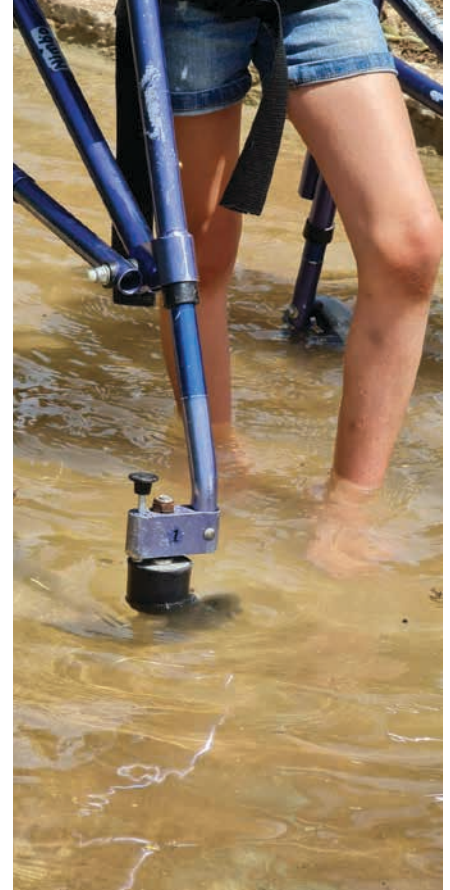

▲ התנסות במישוש חומרים דרך הידיים

הדרכה והתארגנות (הורדת/נעילת נעליים). נקודה זו, המופיעה בשני קצוות השביל כך שניתן להתחילו ולסיימו מכל כיוון שייבחר, היא גם נקודת פיצול לשני שבילים נפרדים: האחד - שביל מדרכים מחומרים שונים להליכה יחפה, והשני - שביל נגיש לכסאות גלגלים והליכונים. לאורך הדרך ישנן שתי נקודות מפגש של שני השבילים. שביל המדרכים להליכה יחפה בנוי ממקטעים באורך אחיד, כאשר בכל מקטע חומר מהטבע בטקסטורה שונה: חול, רסק גזם, חלוקי נחל, חבלים, במבוק, סומסומית, פרוסות עץ, סלעי קפיצה ומים בבריכה רדודה. בין כל מקטע למקטע

שטיוול ביניהן ייצר חוויה של מסלול מעגלי המאפשר פעילות סביב חמשת החושים. השביל נועד לאפשר חווית מישוש חומרים מהטבע באופנים שונים, החל ממגע בהליכה יחפה על סוגי מדרכים, חומרים וטקסטורות שונות וכלה במישוש צמחיה בעלת מגוון מרקמים. בחשיבה על סוגי האוכלוסיות אשר יגיעו לחוות את השביל, נכללים כבדי ראייה ושמיעה, קשיים סנסוריים שונים, אוכלוסיה על הרצף האוטיסטי ברמות שונות, כסאות גלגלים ועוד. על השביל לאפשר את מירב האפשרויות לפעילויות לאורכו, אך ללא עומס יתר. השביל מתחיל במקטע נגיש עד לנקודת מנוחה,

קדומה ומסלולים מונגשים, אליהם גופים ומוסדות חינוך מיוחדים יכולים להגיע בתיאום ולאפשר לאנשים עם מוגבלות חוויה ומגע בטבע תוך הדרכה מותאמת. פרויקט השביל החושי החל לפני כשנתיים. השטח שהוקצה עבור השביל הוא בתחום החווה, בסמוך ובין שתי הכניסות לחווה (הצפונית והדרומית). אורך השביל כ-70 מטרים ותכנונו נעשה יחד עם צוות ההדרכה והתפעול של החווה תוך חשיבה על רמות נגישות שונות, תוכן הפעילות ותחזוקה. השביל תוכנן כך שיהווה תחנה אחת, המתמקדת בחוש המישוש, מתוך חמש תחנות

▲ רגליים יחפות צועדות בבריכה הרדודה בעזרת הליכון, צילום מתוך ביקור של קבוצה באתר

▲ שביל המדרכים, התנסות במישוש דרך הליכה יחפה על מגוון חומרים

נקודת המפגש השנייה נמצאת ליד סלע מנוחה. לאורך שני השבילים מתוכננת צמחיה מקומית. רשימת הצמחיה נשענת על צמחי בר המאפיינים את הנוף הסובב. נבחרו צמחים במגוון טקסטורות, רכות וקושי שונים כדי לייצר מגוון למישוש גם במגע עם הצמחיה. העצים המתוכננים ממוקמים בעיקר בקצוות השביל על מנת לשמור מבט פתוח אל 'ברושי השניים' (שני ברושים שניטעו בשנת 1936, כאנדרטה חיה לזכרם של השומרים יואש זולר ויצחק קליצ'בסקי, אשר נפלו על משמרתם עת שמרו על המטעים הצעירים של המושבה יקנעם).

מחשבות על העתיד

במהלך העבודה על הפרויקט פורסמה תוכנית התרחבות של יקנעם עלית לכיוון ועל חשבון השטחים הטבעיים של עמק השלום, באופן המתקרב מאוד לחווה ובשנה האחרונה הוקם מטה מאבק נגד תוכניות בנייה אלו. המאבק המתקיים כיום אל מול תוכניות הבנייה הוא סמל למה שהתברר בשנה האחרונה, שנת הקורונה, והוא חשיבות השמירה והניהול של אזורי הטבע והשטחים הפתוחים. עומסי המטיילים הורגשו באופן קיצוני בשנה האחרונה בכל פיסת שטח פתוח אפשרית, ובנייה באזורים אלו הולכת ומצמצמת את אזורי הטבע והטויל. רבדי הנגישות לשטחים הפתוחים והזכות לבילוי בטבע באופן המיוחד של הנגשה לצרכים מיוחדים, כמו גם באופן הרחב יותר, היא ערך חשוב מאין כמוהו לנו ולדורות הבאים ומוטל עלינו כאדריכלי נוף לשמרו.

▲ שביל מדרכים להליכה יחפה, בין מקטע למקטע משטח דק לאתנחתא חושית

הידיים. כמו כן לאורך שביל זה נקודת מעבר דרך רסס מים, חוויה עדינה של מגע במים. לשני השבילים שתי נקודות מפגש. האחת היא נקודת המגע במים. לצד הבריכה הרדודה שהיא חלק ממהלך שביל המדרכים היחף ישנה אמת מים מוגבהת למגע דרך הידיים, אמת המים צמודה לשביל הנגיש. המים מגיעים לשני האלמנטים מתוך סלע מיוחד ובו חללים שמתוכם זורמים המים.

ישנה אתנחתא חושית מדק עץ, המאפשרת הפסקה ומנוחה עבור מי שחווה עומס חושי וכדי להתכונן למרקם הבא. השביל הנגיש תוכנן מבטון סרוק ואבן גן פראית מוגבהת המשמשת כמעצור לכסאות גלגלים. לאורך השביל אדניות מוגבהות ונגישות, המחולקות למקטעים בהם אותם החומרים המופיעים בשביל המדרכים על פי סדר הופעתם לחווית מישוש דרך

ליטל פרידלר - אדריכלית נוף, בוגרת מסלול אדריכלות נוף בטכניון. בעלת משרד ליטל פרידלר אדריכלות נוף מזה 10 שנים. הפרוייקט תוכנן במסגרת עבודת המשרד. כיום אדריכלית נוף במשרד נחלת הכלל. צילומים: ניב רודי | מזמין העבודה: עמותת לטם | קבלן מבצע: חליל חורי, ח.נ.חורי ובניו בע"מ

צדק אקלימי

ד"ר אורלי רונן

צדק סביבתי כמצב בו כל אדם, ללא קשר למוצאו, תרבותו או הכנסתו, ייהנה מאותה מידה של הגנה מפני סיכונים סביבתיים וגישה שווה לתהליך קבלת ההחלטות, להיות זכאי לסביבה בריאה שבה חיים, לומדים ועובדים.²

החתייה לצדק סביבתי צריכה להיות מרכזית בעשייה החברתית והסביבתית. אמנם יש התקדמות בעשורים האחרונים, יותר חוקים ואכיפה על מפגעים סביבתיים, דרישה לתסקירים סביבתיים בתכנון וממש לאחרונה, ההחלטה לפינוי המפעלים המזהמים במפרץ חיפה.

לצד הצעדים החיוביים שמבוצעים, האתגרים הולכים וגדלים, ואין ספק שמשבר האקלים מביא אתגרים חדשים למאבקים להשגת צדק סביבתי. החוסן האקלימי תלוי בחוסנה של החולייה החלשה בשרשרת, העניים של ניו אורלינס, הקשישים שנשכחו בגל החום בפריז, או משפחות חסרות ביטוח שבתיהן נשרפו ביוון או בקליפורניה.

לעוסקים בסביבה ובחברה, ויחד איתו ההבנה שבדרך כלל חוסר האיוון הזה הוא מכון או לפחות מובנה ויוצר מצב של אי צדק בהקשרים סביבתיים וחלוקת משאבים טבעיים. ריצ'רד בולארד, אבי רעיון הצדק הסביבתי, הראה כיצד האפליה בארצות הברית, נגד שחורים ומיעוטים, מתבטאת לא רק באפליה בזכויות, אלא גם באפליה בחלוקת הטובין והמפגעים הסביבתיים. סדרה של מחקרים הראתה, שגזע ועוני, הם המנבאים השכיחים לאוכלוסיות שמתגוררות בקרבה למפעלים מזהמים, למצבורי רעלים, לכבישים ראשיים, ולשלל מפגעים סביבתיים אחרים. המחקרים מראים קורלציה הפוכה לגבי התועלות הסביבתיות. אוכלוסיות חלשות זוכות לפחות פארקים וגנים ציבוריים, פחות נגישות למשאבי טבע, פחות שירותי בריאות ומרחב חיים פחות איכותי, לפחות צדק ושוויון בנושאי סביבה.

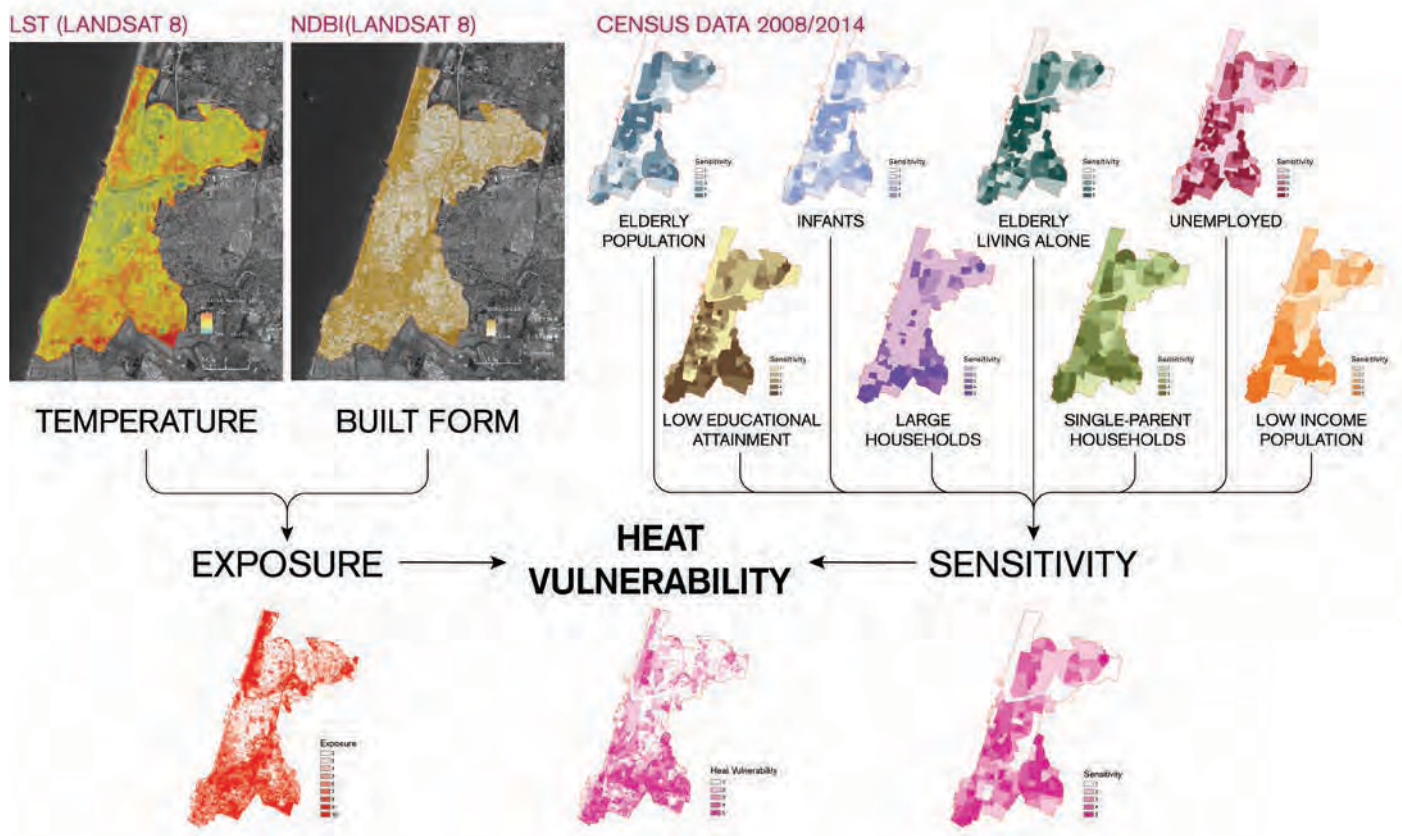
ה-EPA, סוכנות הסביבה האמריקאית, מגדירה

פתחנו את שנת 2021 עם תחושת התאוששות ממשבר הקורונה, וההתמודדות עם המגפה מציפה עיון ברעיון החוסן וההבנה כי משברים אינם שוויוניים, לא בקורונה ולא במשבר האקלים שנוכח יותר ויותר בחיינו.

ערים הן ללא ספק בחזית ההתמודדות. המאה ה-21 מצטיירת כתקופה בה חוסן הופך למשאב עירוני מרכזי. הצלחה מזוהה עם היכולת להתמודד ולהשתקם מהאיומים התכופים.

ב-2005 פגע הוריקן קתרינה בניו אורלינס וגרם לנזקים גדולים בנפש וברכוש. ניו אורלינס לא היתה ערוכה להתמודדות עם אסון טבע כזה ובעיקר, הסתבר, שלא היתה ערוכה לתת מענה לאוכלוסייה המוחלשת העירונית. רבים מהנפגעים, גם בנפש וגם ברכוש, היו הנוזקים והחלשים ביותר, שלא ידעו להיערך, לא יכלו לעזוב ונתקלו ביותר קשיים בתהליכי השיקום.¹

חוסר האיוון בין אזורים ואוכלוסיות, אינו חדש

▲ טמפרטורת הקרקע בהתבסס על סריקות לוויין 'לנדסאט' בין החודשים יוני, יולי ואוגוסט, בשנים 2014 ו-2018.

¹ Rodin, J., *The resilience dividend*. Profile Books, (2014)
² הרשות להגנת הסביבה, ארה"ב 1993, מתוך אתר האגודה לצדק סביבתי

▲ מדידות טמפרטורת קרקע, במגרש משחקים בשכונת שפירא בתל אביב, עיריית תל אביב יפו, תכנית החוסן, 2019

▲ השלכות הסופה קתרינה על ניו אורלינס - Brett Coomer, Houston Chronicle

חופפים אזורי החום עם מאפיינים חברתיים כמו: קשישים החיים לבדם, משפחות עם ילדים צעירים, בעלי הכנסה נמוכה, משקי בית חד-הוריים, מובטלים, משקי בית גדולים ורמת השכלה נמוכה. ככל שהוורוד במפה עמוק יותר, כך הרגישות המשוערת גדולה יותר. השכונות שהן יותר חלשות הן גם היותר חמות, כלומר, שכונות שבהן החוסן האקלימי נמוך יותר. כאן יש פחות עצים, פחות גנים וגיונות, המרחב פחות נעים וכך בא לידי ביטוי חוסר השוויון הסביבתי והמרחבי. כיום, כאשר אנו למדים יותר על ההשפעות של הקורונה, חשוב לציין שחלק מגורמי הפגיעות הללו מצטלבים עם האוכלוסיות הפגיעות למחלה; כגון קשישים, נשים, משקי בית עם הכנסה נמוכה ומשפחות גדולות. ככל שהמודעות לאי השוויון הסביבתי והאקלימי עולה, כך גם מתפתחות התערבויות והסבת משאבים לאיזון והכלה; פריסה יעודית של תשתיות, הפחתת התלות ברכב; פיתוח מרחבי טבע וגיונות בפתח הבית, הנגשת חופים והקמת מרכזי קירור ונאות טבע, בחלקים היותר צפופים וחמים. הזכות לעיר, היא גם הזכות לחוסן אקלימי שוויוני וחלוקה הוגנת של כלל המשאבים הירוקים בעיר.

מתחמם, משינויי האקלים והשינויים בעיר; הבנייה הרוויה והמגדלים, התחבורה, הפקקים והעלייה בחום. המרחב הציבורי של העיר תל אביב-יפו, הוא ללא ספק אחד העמוסים בישראל, ודווקא כאן, מעניין לבחון כיצד מתחלקים המשאבים הטבעיים והחוסן האקלימי על פני המרחב העירוני. עיריית תל אביב-יפו, ביקשה לבחון את מידת השוויון וההכלה, יחד עם הקיימות והחוסן, המתקיימים בעיר, כהכנה לעדכון התוכנית האסטרטגית בשנת 2017. לצורך כך, נערכו מספר מיפויים ייחודיים³, בעיקר בתחום של החוסן האקלימי. מהמיפוי עולה שהשכונות הפגיעות הן באופן עקבי אילו הנמצאות בשוליים החברתיים של העיר. הממצאים מראים שכאן זמינות המשאבים הטבעיים ואיכות המרחב הציבורי ירוד יותר מאשר בשכונות המבוססות. המיפוי כלל מיפוי טרמי של העיר ומיפוי התכונות החברתיות של האוכלוסייה⁴. המיפוי הטרמי מדד את טמפרטורת הקרקע בהתבסס על סריקות לוויין⁵ לנדסאט⁶ בין החודשים יוני, יולי ואוגוסט, בשנים 2014 ו-2018. (תמונה 1). מתוך הניתוח, ניתן לראות שאזורי המגורים החמים ביותר הם בדרום ובמזרח העיר. לאחר המיפוי הטרמי, הוצלבו נתונים המצביעים על רגישות חברתית. המפה המורכבת מראה היכן

עירוניות טובה מייצרת חוסן ויכולת התמודדות כאשר היא שוויונית ומקיימת³. אוכלוסיות מקומיות אינן חשופות להשפעות שינויי האקלים במידה שווה. ניתן למפות חמש קבוצות עיקריות שפגיעות יותר לשינויי אקלים שנובע מאי שוויון סביבתי וחברתי: 1. אנשים החיים בעוני 2. נשים, ונשים הסובלות מאלימות מגדרית 3. קשישים 4. אנשים עם מוגבלות וחולים במחלות כרוניות 5. פליטים ומהגרים⁴. יכולותיהן של אוכלוסיות אלו להתמודד עם פגעי האקלים נמוכה יותר, הן בהתמודדות עם התחממות, גלי חום ועומסי חום, והן בהתמודדות עם אירועי מזג אוויר קיצוני. פגיעות האוכלוסייה תלויה במידה רבה במשאבים הציבוריים העומדים לרשותה. עד כמה, למשל, המרחב הציבורי יכול להוות מקור לחוסן אקלימי ואיכות חיים ולאזן את החולשה במרחב הפרטי. זמינות ואיכות של המשאבים הסביבתיים ישפיעו על איכות החיים של התושבים. גנים, גינות, פארקים, אתרי הטבע, עצים, נחלים וחופים, יכולים לשפר את החוסן האקלימי ואת איכות החיים. אלא שדווקא בתקופה הנוכחית, שמירת המרחב הציבורי כנעים ונוח הופכת למאתגרת יותר. המרחב העירוני

³ SDG, UN. "Sustainable development goals" (2018)

⁴ היערכות ישראל לשינוי אקלים: מיפוי אוכלוסיות פגיעות, קריגל, המשרד להגנת הסביבה, (2020).

⁵ המיפויים נערכו בשיתוף אוניברסיטת קולומביה, NASA ואוניברסיטת תל אביב

⁶ Urban Heat, Vulnerability, and the Public Realm, Lovecchio, J., Basic, G., & Pawlowski, T., GRF, (2020)

מנוף מקלט לתת-קרקע

נדב ויסמן

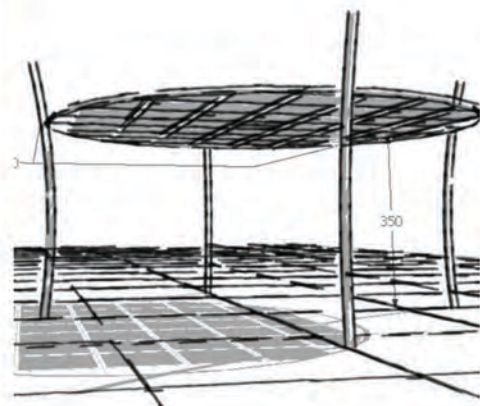
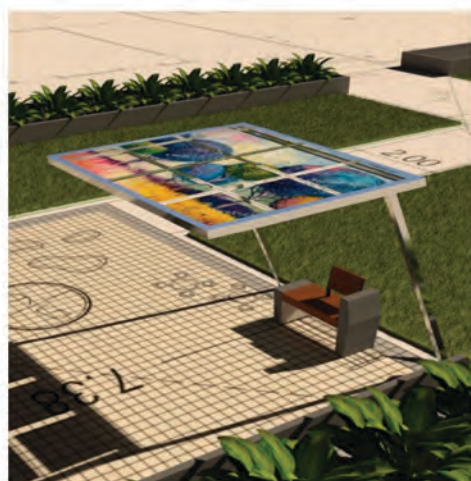
לא פעם את המודלים הטופוגרפיים שיוצרים הסטודנטים מהמסלול של אדריכלות הנוף. מודלים של חלקי נוף מפולחים באמצעות חתכים. לא פעם עצרתי להתבונן במודלים הללו וחשבתי לעצמי שהם יפים אבל נשארים רק במרחב האנליטי והתיאורי של הנוף, הרגשתי שיש להם פוטנציאל יצירתי גדול יותר להיכנס למרחב שבתוך הנוף. משם התחילה העבודה שלי עם החתכים, שהם כמו צילום רנטגן ל"גוף" ולפסיכולוגיה של הנוף.

נדב ויסמן ירצה על עבודתו בכנס השנתי של איגוד אדריכלי הנוף - הפואטיקה של אדריכלות הנוף במאה ה-21. הכנס יתקיים ב-7.10.21 במרכז הירידים בתל אביב, ביתן 10.

פתיחת התערוכה התעכבה בגלל הקורונה, אבל חשבתי שהתייחסות לתת-קרקע רלוונטית גם כמטפורה להסתגרות שנכפתה עלינו, לכן גם קראתי לפרויקט 'תת-קרקע' שגם מצלצל כמו תת-הכרה. אי אפשר היה לדמיין שכל כך מהר יגיע סבב מלחמה נוסף בדרום והמושג תת-קרקע ילעס עד דק על ידי הצבא והתקשורת. בשבילי זה היה מושג טעון, אמנם ממשי, אבל גם נפשי ופואטי. התחלתי את ההקמה של המיצב יומיים לפני שהתחילה הלחימה, וכשהתחילו ליפול הטילים הרגשתי שאני חייב לנסוע לדרום המעורער והמסוכן, להמשיך עם ההקמה, כדי להרגיש מה זה לחיות ולתפקד במצב הזה. נורא! מקור השראה נוסף היגיע מסביבת עבודתי כמרצה בפקולטה לארכיטקטורה בטכניון. יצא לי לראות

לפני למעלה משנה הזמינה אותי האוצרת רווית הררי להציג בגלריה דנה בקיבוץ יד מרדכי, בעוטף עזה. מהקיבוץ רואים את הבניינים שמתרוממים בצפון עזה. חשבתי באותו הזמן שאני רוצה לעסוק בשילוב הזה של נוף מדברי, שקט עם מרחב גדול, שמולו מתקיים מצב שבו תושבי הדרום נמצאים כל הזמן במקלט או במרחב מוגן עשוי בטון, וגם העזתים שמעבר לגבול חופרים את המנהרות וחיים מתחת לפני השטח. כלומר הנוף נשאר כמעט מדומיין למול המאבק הטריטוריאלי. בסקיצות שהתחלתי לעבוד עליהן קראתי לפרויקט 'נוף מקלט', מעין מצב היברידי של המקום. בניתי מיצב שעוטף בנוף תת-קרקעי את כל חלל הגלריה, כמו חלום או הזיה של נוף מתחת לאדמה.

נדב ויסמן, עובד בתל אביב. אמן בין-תחומי, משלב בעבודותיו מיצבי פיסול, אובייקטים, וידאו ואנימציה. בוגר התכנית הבין-תחומית לתואר שני באוניברסיטת תל אביב ותואר ראשון באמנות באוניברסיטת חיפה; זוכה פרס משרד התרבות לעידוד היצירה, פרס אוסקר הנדלר ופרס מפעל הפיס לאמן צעיר. כמו כן, מרצה בפקולטה לארכיטקטורה בטכניון.

שעיו אומנות פרסום וצל הופכת כל מרחב ציבורי ליצירת אומנות

שעיו אומנות פרסום וצל הינה חברה צעירה, דינמית וחדשנית אשר פיתחה מערכת קירוי חדשנית, אשר מקרינה אלמנטים של צבעים צורות ותמונות על גבי כל משטח בעזרת אנרגיית השמש בלבד.
מוצר ירוק, חסכוני וידידותי לסביבה.

טל שחר נחל לכיש 253 | 08-6999522 | 053-7249776 | office@shayo.co.il

כיכר העיר - קריית מלאכי

תכנון אדריכלי: עירית סולסי - דרור גרשון אדריכלים, שלומי גנות אדריכל

מערכת ישיבה דגם "אקליפט"

בתכנון יישמונו את המתודה שפיתחנו לבניית "מקום בעיר" הנקרא 5X5 והמשלב 5 גורמים עיקריים המבטיחים הצלחה של המקום בפועל מעבר לתכנון והדמיות יפות.

מניסיונו בפרייקטים בתכנון משרדנו יצירת מקום לאנשים במרכז העיר מהווה את הבסיס להצלחה בהמשך למשיכת אנשים ועסקים חזרה למרכז העיר.

התחדשות המרכז נעשית באמצעות תכנון איכותי של המרחב הציבורי יחד עם הוספת פעילויות על מנת לאפשר לאנשים בגילאים שונים לשהות בו מעבר למסחר ולשירותים העירוניים.

במרכז המחודש נוספה מזרקה, מדשאה, שביל אופניים ופסל משחק וניתנה הזדמנות ומקום למסעדות שסביב לפתוח חזית לכיוון הכיכר. בריצוף הרחבות יישמונו אירחי ריצוף מסדרת "אומבריאנו" במגוון מידות וגוונים שנעשה בשיתוף ובייעוץ של חברת אקרשטיין. נטיעה של עצים רבים על מנת ליצור מקומות שהייה מוצללים, בשילוב מגוון רחב של ריהוט רחוב מבית "אקרשטיין" המאפשר לכל אחד לבחור את המקום וצורת הישיבה האם לשבת להתבודד או לשבת בקבוצה.

המרכז העירוני-המסחרי הוותיק, הנמצא בלב העיר מתפרש על כ-60 דונם ובמרכזו רחבה גדולה ריקה ולא שימושית. סביב הרחבה נמצאים מבנה העירייה, מסחר, בתי אוכל, משרדים, בנק, בית דואר, ביטוח לאומי ומגורים. המרכז המסחרי בעל תדמית נמוכה וסובל מתחרות גדולה של אזורי המסחר אשר התפתחו לאורך הכבישים הארציים והשייכים למועצה אזורית באר טוביה ולמרכזים החדשים באשדוד.

ראש העיר, מנכ"ל העירייה והצוות המקצועי החליטו לחדש את המרכז כמקום שימשוך את התושבים ויהווה מחדש מרכז עיר מושך ואטרקטיבי.

בחרנו לגבש את התכנית בתהליך תכנון משותף הנקרא שאררט, תהליך תכנון ייחודי אותו למדנו והוסמכנו בארצות הברית ואותו אנו מובילים במשך 12 שנים ב-24 פרויקטים בהתחדשות עירונית בערים רבות בארץ.

בתהליך זה התגבשה התכנית בשיתוף בעלי העסקים, תושבים הגרים בסמוך למרכז, מרכז הצעירים והצוות המקצועי של העירייה בהובלת ראש העיר.

אירחי ריצוף מסדרת "אומבריאנו"

ניהול משאב המים במרחב העירוני המצטופך

מסמך מדיניות ניהול נגר עירוני, מינהל התכנון

אדר' נוף טלי וקסלר

ערוצי זרימה קיימים, שילוב שטח פתוח בכל מבנה וכן עקרון של רצף והמשכיות.

האמצעים לניהול מי נגר פועלים במספר מישורים ומשלימים זה את זה, כאשר ישנם אמצעים רבים אשר נותנים מענה ליותר מתפקיד אחד. נהוג לאפיין את אמצעי ניהול הנגר לפי התפקיד העיקרי של האמצעי, אולם למעשה, רוב האמצעים נותנים מענה ליותר מתפקיד אחד. כך לדוגמה, התפקיד העיקרי של אמצעי 'גן גשם' הינו 'לחלול', אך הוא נותן מענה גם לתפקיד 'איגום והשהייה' של נגר. ועל כן, בחרנו לחלק את האמצעים באופן הבא - הולכת נגר, השהייה ואיגום, לחלול לתווך הבלתי רווי, החדרה לתווך הרווי וטיוב איכות הנגר. כל אמצעי בסל האמצעים כולל תיאור מילולי וגרפי, הסבר לגבי אופן השילוב בתכנית, יתרונות וחסרונות, וזאת על מנת להקל על המתכננים, את הבחירה באמצעי המתאים ביותר לצרכיהם.

צוות כתיבת מסמך המדיניות כלל הידרולוגים, כלכלנים, משפטנים, ניהול פרויקט, וזאת בהובלה של בעלי תפקידים במינהל התכנון ואנו, כאדריכלי הנוף של הצוות, הובלנו את פרק עקרונות התכנון, סל אמצעי ניהול מי נגר וכן הצעות לסעיפי הוראות תקנון של ניהול נגר לשילוב בתוכנית. במהלך העבודה התייעצנו עם קולגות, מנהלי פרויקטים ובעלי תפקידים ובכך הבאנו לידי ביטוי את הידע הנצבר בדיסציפלינה שלנו בשנים האחרונות.

לתכנון מערך השטחים הפתוחים בתוכנית משקל משמעותי בקידום פוטנציאל ניהול נגר באמצעות פתרונות נופיים מבוססי טבע. ועל כן, ריכזנו עקרונות שמומלץ לשקול בשלב התכנון, לצורך קביעת מערך השטחים הפתוחים ותפישת מדיניות ניהול הנגר, כגון: מיקום שטחים פתוחים באזורים הנמוכים בתוכנית, שילוב שטחים פתוחים לאורך

אירועי ההצפות להם אנו עדים בשנים האחרונות, אשר גורמים לנזקים משמעותיים בפרט בשטחים העירוניים, אך גם לתשתיות ולשטחים הפתוחים, הולכים ומחמירים. התהליך נובע מצמצום השטחים המחלחלים בשל עוצמות הבנייה וכן כתוצאה משינויי האקלים, הבאים לידי ביטוי, בין השאר, באירועי גשם קצרים ואינטנסיביים. כל אלה מובילים כמובן לנזקים ברכוש, אך גם לפגיעה באקוויפרים, לזיהום ים ונחלים, לסחף קרקע ואף אבדן חיי אדם.

מתוך ההבנה שמדובר בסוגיה משמעותית שלא נלקחה בחשבון אופן מיטבי בתהליכי תכנון עד כה, החליט מנהל התכנון לקדם מסמך מדיניות בנושא המבטא את הגישה החדשה של המינהל לאופן שבו מנהלים נגר במסגרת תהליכי תכנון בישראל. 'מסמך מדיניות ניהול נגר עירוני', אומץ לאחרונה על ידי המועצה הארצית, לצד תיקון מס' 8 לפרק המים בתמ"א ו' ולנספח הנחיות ניהול נגר (ב'4), והוא נמצא כעת בתהליכי אישור, ולקראת פרסום בחודשים הקרובים. מהות השינוי הנערך בחוק הינה חובת ההגשה של מסמך ניהול נגר, ולקיחת אחריות של כל תוכנית על הנגר שמוסיפה בתחומה דרך חובת לעמידה ביעד ניהול נגר ויעדי מניעת הצפות. כלומר, לאחר חישוב ב'מחשבון מי נגר' של המ"ק שצפוי להיאסף בתחומי התוכנית, על פי גודל התוכנית יהיה על המתכננים להוכיח אפשרות ניהול נגר של 50% או 75%, בהתאם לשטח התוכנית.

מטרות המדיניות החדשה: העשרת האקוויפרים, צמצום אבדן קרקע, מניעת זיהום ים ונחלים ובנוסף צמצום נזקים לרכוש ובנפש באמצעות ניהול מי נגר מושכל. המסמך מבקש להנגיש לבעלי המקצוע הרלוונטיים וכן לבעלי התפקידים את עקרונות תכנון מי נגר ולספק סל אמצעים לניהול נגר, אשר יאפשר להטמיע פתרונות עדכניים של אמצעים טבעיים והנדסיים בתוכניות. עוד כולל המסמך היבטים כלכליים, כלים הידרולוגיים, היבטי תחזוקה וכן אמצעים משלימים לקידום המדיניות החדשה.

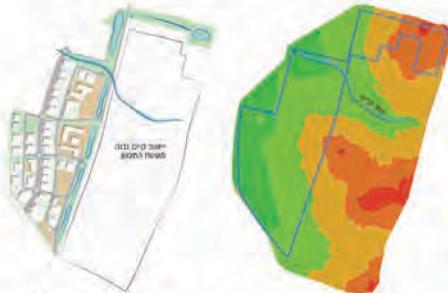
המדיניות החדשה שמה דגש על עריכת סקרים ואיסוף מידע רלוונטי בראשית תהליך התכנון וכן שילוב אנשי המקצוע המובילים את נושא הנגר בתכנון, עוד בראשית הדרך, על מנת להבטיח כי פריסת השטחים הפתוחים בתוכנית תהיה מיטבית ותתחשב בניהול מי הנגר, כאחד מעקרונות התכנון המובילים בפריסת ייעודי הקרקע. המסמך נוגע בנושא הנגר מרמת האגן ועד למגרש הבודד, אך מתרכז בשלב של תוכניות מפורטות.

(2) שילוב שטח ציבורי פתוח בכל בלוק

מס' תכנית - 415-0838573

(1) הפניית מי נגר לאזורים נמוכים

מס' תכנית - תמ"ל 1038

(3) שילוב שטחים פתוחים עם ערוצי זרימה קיימים

מס' תכנית - 625-0711564

(4) רצף והמשכיות

מס' תכנית - 507-0523845

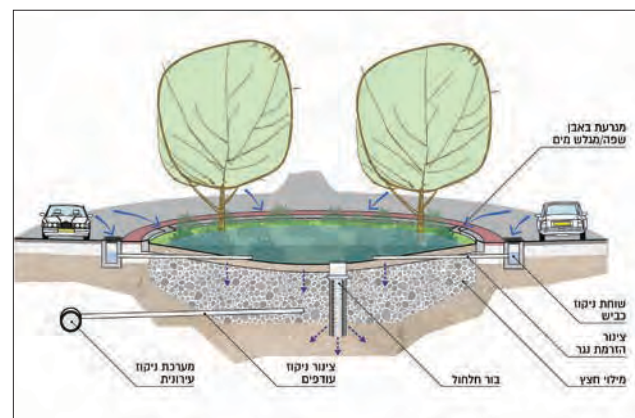
▲ עקרונות תכנון ניהול מי נגר

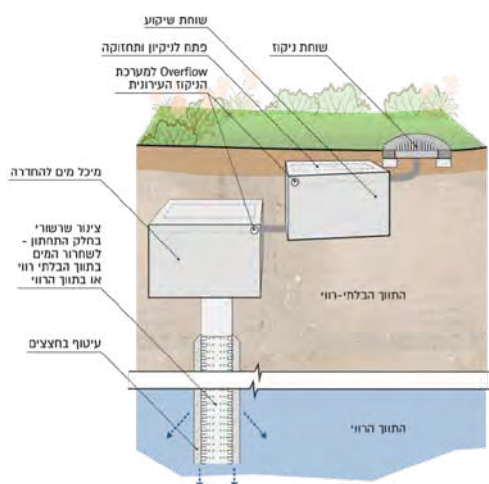
▲ סל אמצעי ניהול מי נגר

▲ מקטע עירוני להמחשת שימוש באמצעי ניהול מי נגר

▲ אמצעי ניהול נגר - מעגל תנועה מנהל נגר

▲ אמצעי ניהול נגר - קידוח החדרה

כיוון שמסמך המדיניות החדש שם דגש על תכניות מפורטות, ניתן לצפות שהשינוי המשמעותי יהיה ארוך טווח. אך יחד עם זאת, סל אמצעי ניהול מי הנגר, שיהיה מעתה זמין למתכננים ולבעלי התפקידים, וכן תהליך ההטמעה הנרחב המתוכנן ברשויות, יתנו את הכלים הדרושים לעיריות ולמועצות על מנת לערוך שינויים בניהול מי הנגר במרחב הבנוי. ניתן לצפות כי תוכניות אב לניקוז וניהול נגר עירוניות בהובלה משותפת של אדריכל נוף ומתכנן ניקוז, יערכו על ידי ערים נוספות וכן כי גם בשלב הרישוי, כל עירייה תכתוב את המדיניות שלה, אשר תוכל להיות אף מחמירה מזו של מסמך המדיניות. כך שבתקווה כבר בשנים הקרובות ניהול מיטבי של מי הנגר יהפוך מאתגר למרכיב תכנוני בשגרת התכנון.

אדר' נוף טלי וקסלר, שותפה מייסדת, משרד נחלת הכלל

צוות מסמך המדיניות במשרד נחלת הכלל - אדר' נוף טלי דינור, אדר' נוף אור אריאב, ארז שריג

צוות מסמך המדיניות - מינהל התכנון: רחלי קולסקי, פיאנה קרנץ, ד"ר בן בלק, עו"ד ליטל הילמן ועו"ד אפרת ברנד. מנהלת פרויקט: עידית בן בסט. הידרולוגיה: ירון גלר וגלעד ספיר (MED DHV). כלכלה: מיכל גרוסמן (AVIV AMCG)

המנוי המשולב

לעוסקים בתחום הגינון והנוף בישראל

פפירוס
המגזין הישראלי לגינון ועיצוב

המגזין שמזכיר את ענף הגינון בישראל

יוצא לאור 6 פעמים בשנה

מכיל כתבות צבע על צמחים, גינות ונוף, מדריך עונתי לטיפול בגן ומידע על צמחים חדשים ואירועים בענף!

**עכשיו
דיגיטלי**

אדריכלות נוף

ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

הביטאון המיקצועי של איגוד אדריכלי נוף בישראל

יוצא לאור 4 פעמים בשנה

מכיל כתבות על פרויקטים, מדורי אקטואליה ומידע חדשני מהתחום בארץ ובעולם

וקבלו 10 גיליונות מרתקים בשנה!

ניתן להצטרף כמנויים באתר הישראלי לגינון www.papirusgan.co.il

למידע נוסף ולהצטרפות: נובל גרין בע"מ טל: 03-5467485, papirusgan@gmail.com

▲ מימין לשמאל: שרון, ברברה, ערן, ליטל ואיה

ערן געש – אדריכלות נוף ותכנון סביבתי

המשרד

המשרד נמצא במושב יעד במשגב, צופה אל נופי נחל חילזון. במבנה שכן במקור בית הספר הראשון שפעל במשגב. כשעבר בית הספר למשכן הקבע שלו כעבור שנה אחת, הוסב המבנה למשרדים. זאת זכות גדולה לעבוד בקירבת הבית, מוקף בנוף הפתוח של הגליל.

היסטוריה

התחלתי את דרכי המקצועית כשכיר במשרדים גדעון שריג, גרינשטיין-הרגיל, חיים כהנוביץ ותכנון נוף. יצאתי לדרך עצמאית במקביל לבניית ביתי בגליל. בין העבודות הראשונות שהתקבלו במשרדי היו תכנון נופי לכניסות לחיפה עם יפה-נוף, תב"עות למשרד השיכון והבינוי, שיקום מחצבות ופרויקטים עם החברה הממשלתית לתירות. לשמחתי, כבר בשלב מוקדם תפס תחום התכנון בשטחים פתוחים נתח הולך וגדל מעבודות המשרד, בפרויקטים מגוונים של תכנון ופיתוח בשמורות טבע, ועם התפתחות תחום שיקום הנחלים דרך רשויות ניקוז, התמחה המשרד בשיקום נחלים בראייה אגנית ומתכללת.

צוות

המשרד מונה שישה עובדים, ארבעה אדריכלי נוף (ביניהם סטודנטית לקראת סיום התואר), אדריכלית והנדסאית: ערן געש, ליטל מסעודה, איה זרעיני, שרון פלוס, ברברה דויטש ולאח קולוטינסקי. לצד העבודה המאומצת אנו נהנים לצאת מדי פעם לימי כיף משרדיים שמשלבים ישיבה, התבוננות וציור בטבע, וכמעט תמיד נחתמים בארוחה גלילית טובה לקינוח.

פרויקטים עכשוויים

- שחרור מים בעמק המעיינות.
- שחרור מים בנחל חרוד לבית שאן.
- תכנון בשמורות טבע: בניאס, עיון, נחל עמוד, כוכב הירדן, יהודיה, גמלא.
- שיקום נופי ואקו-הידרולוגי לנחל תבור, נחל חרוד, נחל חילזון, נחל אלכסנדר ונחל תאנים.
- חורשת קק"ל בקריית שמונה.
- מחצבת יחיעם.
- תב"עות במגזר הערבי והדרוזי.

גישה תכנונית

אל מלאכת התכנון אנו באים בגישה מינימליסטית, תוך ניסיון להתערב כמה שפחות בנוף. אנו שמרים דגש רב על מה שקיים כבר בשטח, ומנסים להטמיע את הפיתוח במקום בצורה אורגנית ככל הניתן, תוך מתן כבוד רב לטבע. בסופו של דבר הפרויקט יקבל את כל הפונקציות והשימושים שביקש המזמין, אך לאחר גמר העבודות השטח יראה כאילו כך היה מאז ומעולם. בתכנון בשטחים פתוחים אנו מנסים להשאיר לעצמנו גמישות לביצוע תכנון שדה ולקבל הרבה החלטות בשטח. מנסיוננו, קצוות פרומים כדוגמת משארי טבע משקמים את עצמם בהצלחה רבה יותר מכוונת המתכנן. אנו מאמינים בגישה רכה בפיתוח. תמיד נעדיף פתרון טבעי לבעיה תכנונית על פני אלמנט בנוי. כשיש צורך בתימוך נעשה את מירב המאמצים לקבל מדרונות עפר משוקמים ומינימום סלעיות. בקירות תומכים גבוהים שיוצרים חיץ בנוף נשתמש רק כמוצא אחרון. המשרד עוסק, בין השאר, בתכנון בכפרים במגזר הערבי בצפון, שסובלים ממחסור חמור בשצ"פים בתחומם. ברבים מהפרויקטים עבודת התכנון מלווה בשיתוף הציבור בתהליך, במטרה להיענות לצרכי הציבור ורצונותיו, לקשור את הקהילות לפרויקטים המתוכננים ולעודד לקחת אחריות קהילתית על המרחב הציבורי בכפרים ובסביבתם.

פרט מעניין על המשרד

המשרד פלורליסטי, כיהא לפסיפס הקהילות שחיות בגליל, ויכול להיות התחלה של בדיחה: יקה, הונגריה, מולדובנית, מוסלמית ואמריקאית נכנסו לחדר...

כלבת הבית, ג'ינג'ר, מגיעה מדי יום למשרד ליום עבודה מלא. עדיין לא הצליחה להשתלט על אוטוקד אבל נמשיך לנסות...

תסכול

עבודה מול גופים בירוקרטים גדולים שרואים את התכנון בראייה צרה של יעדי הפרויקט ללא התחשבות במרקם הנופי והאנושי הקיים ובהשלכות הרוחביות של הקמת הפרויקט. תקנות בטיחות ונגישות (שהן מעבר למה שצריך) שמובילות למעקות בטיחות בכל מקום וגידור המרחב הפתוח.

מקור השראה

במשרד אנו מקבלים השראה מטוילים בסביבה הפתוחה, מטבע לא מופר וצניעות בתכנון.

חלום

יש לי חלום להכין תוכניות להעצמה נופית של אזורים חקלאיים ובנויים בארץ בצורה כוללת כפי שנגלית לנוסע בכבישים ללא מגבלות של בעלויות וחזיונות דרך, באמצעות נטיעות נופיות במשארי קרקע בשטחים חקלאיים, לאורך נחלים, דרכים ושולי ישובים בצורה כוללת לכדי יצירת "ציור נופי". כיום אנו מטפלים נופית נקודתית רק באזורים שהוזמנו בהם עבודה לאורך נחלים וכבישים, חסרה התייחסות מתכללת שתבחון את תמונת הנוף הנגלית לנוסע בכבישים ולמי שנמצא באזורי ביקור ומגורים.

כתובת האתר של ערן געש-אדריכלות נוף:
www.erangaash.com

פרו-דק - פתרון מושלם לחיפוי שטחי פנים וחוץ

בפרו-דק אנו מבצעים מגוון חיפויים מרהיבים בעבודת יד למשטחי גרנוליט, קרמיקה או בטון. החיפוי מותאם לכל פרויקט במיוחד מבלי לפרק את המשטח הקיים וללא תוספת גובה

היתרונות של סדרת החיפויים של פרו-דק על פני כל חיפוי אחר:

- מגוון עצום של גימורים ועיצובים בהתאם לבחירת הלקוח
- מגיע בדרגות החלקה R-10, R-11, R-12, ובדרגה C למשטחים רטובים
- מבוצע ישירות על המשטח הקיים וחוסך בעלויות הפירוק ובזמני הביצוע
- מהווה פתרון מעולה לביצוע על גגות ובמקרים בהם קיימת מגבלת משקל (רק 6 ק"ג למטר רבוע!)
- עמיד מאוד במשקלים כבדים ומתאים לתנועת רגליים וכלי רכב כאחד
- מבוצע בעבודת יד מוקפדת על ידי מומחים.

ליצירת קשר: 1700-555-228 | למידע נוסף: www.prodeck.co.il

עין-השופט מפעלי תאורה
הבית לכל פתרונות ההנדסה והבקרה

עיצוב תאורה אקולוגית

תאורה ובקרה במגדל צדק,
בשיתוף רשות הטבע והגנים

יועץ תאורה: קובי רוזנטל

dled
Illumination Technologies

שטיינץ לירד
הנדסת תאורה

אלתם בקרה
שליטה • בקרה • תקשורת

04-9035300 קיבוץ עין השופט 1923700 www.eltam-eh.co.il

04-6414525 היוצר 5, א.ת. ציפורית www.steinitzlraddlighting.co.il